

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 21 JULI 1948

No. 1628

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;

J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.**INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	563
Sommaire, summaries	563
Arbeidsproductiviteit en economisch herstel door G. M. Nederhorst	564
Herziening der sociale zekerheid in België door A. Doucy	568
Overheid en vervoer door Mr G. H. Dijkmans van Gunst	571
Böekbespreking:	
Dr J. G. M. Delfgauw, „De binnenlandse groot- en klein- handel”, bespr. door A. A. C. Reedijk	573
Aantekening:	
Dollars of sterling voor Europa?	574
Internationale notities:	
Joegoslavië's vijfjarenplan	575
De Amerikaanse export en het E.R.P.	575
Mededeling:	
Vergadering van de Centrale Rijnvaart Commissie	576
Geld- en kapitaalmarkt	576
Statistieken:	
Bankstaten	576
Werkloosheid in Nederland	578
Werkloosheid in België	578
Stand van 's Rijks Kas	578
Kapitaalbeweging van Nederland naar de Ver. Staten sinds begin 1935	578
Overzicht der laatste vier verkorte balansen van De Neder- landsche Bank	579

DEZER DAGEN

bracht de Russische antwoordnota in de Berlijnse kwestie slechts één nieuw gezichtspunt: de officiële erkenning der blokkade als politiek wapen; de Westelijke geallieerden staan thans voor een voorhands onoverzichtelijke situatie. „O-dark, dark, dark, amid the blaze of noon”, het gold ook al voor Milton. Inmiddels gaan de Amerikanen met superforten demonstreren; Frankrijk daarentegen wordt voorzigtiger, evenals de West-Duitse autoriteiten, die

daarvoor een boze blik van Generaal Clay moesten incasseren. Aller ogen zijn momenteel gericht op de Haagse Conferentie van de Consultatieve Raad der West-Europese Unie. „Der Anblick des jetzigen Europäers gibt mir viele Hoffnung”, schreef Nietzsche; de vijf Ministers, waarschijnlijk geen lezers van Nietzsche, hebben zich echter voorlopig in nevelen gehuld.

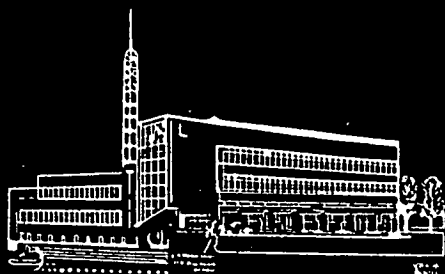
Hieruit was de Veiligheidsraad, zij het met enig geknipper der ogen, juist te voorschijn gekomen. Bernadotte's visie op het Palestijnse probleem werd aanvaard; de Raad gaf aan de opnieuw strijdende partijen het bevel het vuren opnieuw te staken. De situatie blijft echter donker: de wapenstilstand werd slechts onder voorbehoud aanvaard, in feite wordt er nog gevochten. Graaf Bernadotte mag thans zijn vaardigheid in het „Ik zie, ik zie wat gij niet ziet” opnieuw bewijzen.

Dat schijn bedriegen kan, ondervond de Italiaanse Regering na de aanslag op Togliatti: de vermeende zwakte der communistische oppositie bleek plotseling een optisch bedrog. De georganiseerde arbeiders konden echter de ogen niet sluiten voor een mogelijke breuk in hun gelederen; van doorzetting der algemene staking werd afgezien. De Regering beoogt thans afkondiging van een anti-stakingswet. Premier De Gasperi ziet blijkbaar meer licht dan zijn collega Schuman in Frankrijk, die zich gedwongen zag af te treden. Inmiddels wordt omzichtig naar een compromis met betrekking tot de ambtenarenstaking gestreefd. Op het Franse loon- en prijsprobleem past uit Boutens' quatrijnen: „Ik hoor bij dag en nacht de verre brekers, maar nooit of nergens komt er land in zicht”. Of wordt dit het devies van President Truman, presidentieel kandidaat der Democratische partij na een conventie zonder visie?

Blinde klippen: de Parijse Organisatie der E.R.P.-landen is doende deze zichtbaar te maken. Kon men tot nu toe niet verder zien dan nationale belangen, aan de hand van door elk lid verstrekte gegevens wordt thans de blik verruimd. Oogmerk is het uitzetten van een gemeenschappelijke koers tot 1952.

Met een korter tijdslimiet is in Nederland het peilen toevertrouwd aan Dr Beel. Zij, die slechts als toeschouwer in de wereld verkeren, kennen deze dikwijls beter dan zij, die er een rol in spelen. Deze gedachte van Bossuet zal de kabinetsformateur, die de nuances der partijpolitiek reeds uit eigen aanschouwing kent, waarschijnlijk beamen. Welke nieuwe gezichten zal het nieuwe kabinet Beel bevatten?

Perspectieven: gezien de recente loonsverhogingen in de Amerikaanse staalindustrie ligt een verhoging der staalprijsen in het verschiet; anderzijds vertoont de staal- en steenkoolproductie van het Ruhrgebied over de maand Juni recordcijfers. Stijgen Europa's kansen op zelfvoorziening? De E.R.P.-landen kunnen zich spiegelen aan het optimisme van de Engelse „National Coal Board”, die het verlies van £ 23 mln, dat in het eerste jaar der nationalisatie werd geleden, ziet als een „incentive to future economies”.

HAV BANK - SCHIEDAM
PERSONEEL-VERZEKERING

Behandeling van alle
 bankzaken

* *

Bezorging van alle
 assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS
 AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
 DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
 and Trade

★

OBJECTIVE APPRAISALS.
 CONSIDERED JUDGMENT
 IMPARTIAL OPINION

★

Contains most complete range of
 British economic and financial statist-
 ics published in any weekly journal

★

World wide circulation

★

Annual subscription rate: (post free-
 to include all supplements) £ 3:2:6
 (fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
 ditions in The Netherlands was published
 on January 31. A limited number of this
 Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
 Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
 toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
 Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
 BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Koninklijke
 Nederlandsche
 Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
 Schiedam

N.V. KONINKLIJKE
 NEDERLANDSCHE
 ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
 zoutzuur, (alle kwaliteiten)
 vloeibaar chloor
 chloorbleekloog
 natronloog, caustic soda.

met papier geïsoleerde kabels
 voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK&F

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK

DELFT

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

G. M. Nederhorst, *Arbeidsproductiviteit en economisch herstel.*

Een aantal factoren, die momenteel het opvoeren van de arbeidsproductiviteit in de weg staan, zal a.h.w. vanzelf verdwijnen, wanneer het herstel vordert en de schaarste afneemt. Dit is bijv. het geval met de nog moeilijke grondstoffenvoorziening en het euvel van de zwarte handel. Daarnaast zijn er andere oorzaken, die een speciale voorziening vragen (overbezetting van bepaalde takken van bedrijvigheid, heen en weer trekken van en plaatselijke tekorten aan arbeidskrachten). Voorts moeten conjunctuurpolitiek en andere maatregelen ter verhoging van de bestaanszekerheid de angst voor werkloosheid helpen overwinnen, terwijl een voorzichtig optrekken van het tariefplafond en herziening van de schalen der loonbelasting harder werken aantrekkelijk zou kunnen maken. Bijzondere maatregelen zijn vereist om het tarief voor de arbeiders sociaal aanvaardbaar te maken. Door de democratisering van het bedrijfsleven en door een juiste verdeling van de lasten en de lusten van het economisch herstel zal de zo noodzakelijke vertrouwenssfeer kunnen worden geschapen, waarin de belangstelling voor de arbeid kan gedijen.

A. Doucy, *Herziening der sociale zekerheid in België.*

De sociale zekerheid is in België op 1 Januari 1945 van kracht geworden. Reeds vóór het totstandkomen van het wetsbesluit van 28 December 1944 was voorzien, dat de sociale zekerheid, die in beginsel vaststond, in haar wijze van toepassing slechts voorlopig was. Een termijn van twee jaar was haar toegevoegd; er werd overeengekomen, dat zij zou worden ingesteld met gebruikmaking van inmiddels opgedane praktische ervaringen. Op het ogenblik is de sociale zekerheid niet van toepassing op zelfstandigen, noch op leerlingen, kostwinners en huispersoneel. Uitbreiding van de sociale zekerheid tot de zelfstandigen werd reeds spoedig in overweging genomen; in de komende maanden zal het huispersoneel bij de sociale zekerheid worden betrokken. Tal van vraagpunten zijn momenteel nog in studie. De vrees, die de laatste tijd in allerlei kringen tot uiting kwam, als zou de herziening van de sociale zekerheid systeemloos en overhaast geschieden, is ongegrond.

Mr G. H. Dijkmans van Gunst, *Overheid en vervoer.*

De volksbelangen, die bij het vervoer zijn betrokken, nemen naar aard en omvang steeds in betekenis toe en de noodzaak ener positieve bemoeiing der Overheid met het vervoer in al zijn vormen groeit daarmee in rechte evenredigheid. De voorwaarden voor een oplossing van de hiermede samenhangende problemen zijn drieërlei: 1. dat de Overheid de wettelijke bevoegdheden verkrijgt en een bestuurlijke instantie opbouwt, die en wettelijk en feitelijk in staat is aan het bedrijfsleven terwille van het openbaar belang de nodige leiding te geven; 2. dat het bedrijfsleven de vorm van organisatie bereikt, waarin het ter behartiging van zijn vakbelangen de Overheid waardig, eensgezind en krachtig tegemoet kan treden; 3. dat Overheid en bedrijfsleven elkaar vinden ten nutte der openbare vervoersbelangen. Voor dit doel zullen duidelijkheid van de zijde der Overheid omtrent haar bedoelingen en ontvankelijkheid voor de belangen van het bedrijfsleven organiserende factoren van grote betekenis kunnen zijn en een sfeer van vertrouwen kunnen scheppen.

SOMMAIRE.

G. M. Nederhorst, *La productivité du travail et le redressement économique.*

Pendant le dernier trimestre de 1947 la productivité du travail aux Pays-Bas a atteint le niveau de 84% de l'année 1938. Plusieurs facteurs empêchent la productivité du travail d'atteindre ou même de dépasser le niveau d'avant-guerre. Quelques-uns de ces facteurs, par exemple la pénurie de matières premières, disparaîtront automatiquement à fur et à mesure que le redressement économique se réalisera. D'autres facteurs exigent une activité spéciale du gouvernement ou de l'industrie.

A. Doucy, *La révision de la sécurité sociale en Belgique.*

La nouvelle législation en matière de sécurité sociale en Belgique est entrée en vigueur au 1er janvier 1945. A cause du manque-d'expérience pratique, le système devait être considéré comme provisoire. Les réformes en matière de sécurité sociale en faveur des travailleurs indépendants sont à l'étude. Dans un avenir proche, le personnel domestique également sera inclus dans le système. Malgré les différentes critiques, les travaux de révisions continuent systématiquement et sans précipitation.

Dr. G. H. Dijkmans van Gunst, *La fonction publique du transport.*

L'intérêt du transport pour la communauté n'a cessé d'augmenter. Ceci constitue un argument considérable en faveur d'un certain contrôle gouvernemental. D'autre part, les différentes branches du transport doivent trouver les formes d'organisation appropriées, afin de garantir leurs intérêts privés. Dans cet ordre d'idées une espèce d'équilibre pourrait être atteint dans l'intérêt de la communauté.

SUMMARIES.

G. M. Nederhorst, *Labour productivity and economic recovery.*

During the last quarter of 1947 labour productivity in the Netherlands reached a level of 84 pct of 1938. A great many factors are preventing an increase of labour productivity to and above the prewar level. Some of them, e.g. scarcity of raw materials, will disappear automatically in proportion to the rate of economic recovery. Other factors require specific action by Government and industry.

A. Doucy, *Revision of social security in Belgium.*

In Belgium social security came into force January 1st, 1945. Lacking practical experience, the system was explicitly provisional. At present extension of social security to independent workers has been taken into consideration. In the near future domestic servants will also be included. Notwithstanding many criticisms the revision takes place systematically and without precipitation.

Dr G. H. Dijkmans van Gunst, *The public function of transport.*

The importance of transport for the whole community has risen continually. This is a strong argument for a certain amount of Government control. Opposite to this control the several branches of the transport trade have to find the proper form of organisation in order to secure their private interests. In this way a kind of equilibrium might be reached for the benefit of the community.

ARBEIDSPRODUCTIVITEIT EN ECONOMISCH HERSTEL.

Het totstandkomen van het Europese Herstel Programma en de opgave, waarvoor Nederland zich in verband hiermede gesteld ziet, heeft ons volk opnieuw geplaatst tegenover het vraagstuk van de opvoering der arbeidsproductiviteit. Er is des te meer aanleiding om hiervoor de bijzondere aandacht te vragen, nu de officiële cijfers een op het eerste gezicht niet onbevredigende stijging der productie vertonen.

Overschrijdt de productie van ons land immers niet in de laatste maanden van 1947 het vooroorlogse peil en was zij in April van dit jaar niet 6 pCt boven het gemiddelde van 1938?

Dit lijkt allemaal zeer geruststellend, maar het beeld wordt anders, wanneer wij de achtergrond van dit verschijnsel nader beschouwen. Daarbij willen wij vooropstellen, dat wij er in Nederland niet zijn wanneer wij, wat de productie betreft, blijven staan op het vooroorlogse peil.

Twee factoren maken, vergeleken met voor de oorlog, een hogere productie en daarmee een verhoogde arbeidsproductiviteit noodzakelijk.

In de eerste plaats moet erop gewezen worden, dat onze bevolking in de periode van 1938—1948 met 15 pCt toenam. Aannemende, dat alle andere factoren gelijk zouden blijven, impliceert dit een daarmee overeenkomende verhoging van de productie, wil het levenspeil weer op hetzelfde niveau komen als voor de oorlog. Wanneer men daarnaast in aanmerking neemt, dat zowel in de arbeidsproductiviteit als in het volume der industriële productie en de reële consumptie per hoofd der bevolking een „trend” was, waardoor de normale ontwikkeling er één is van een langzame groei, dan wordt het duidelijk, dat men met de eis van handhaving van het levenspeil van voor de oorlog een voor ons volk wel zeer bescheiden doelstelling heeft gesteld. Gezien deze ontwikkelingsgang zou het verantwoord zijn het doel hoger te stellen en een voortzetting van deze opwaartse beweging na te streven.

Een tweede factor, die aanleiding is een hoger productiepeil na te streven dan voor de oorlog, hangt samen met de voor Nederland zo typische verandering in de bevolkingsstructuur, waarbij de verhouding tussen het aantal personen in de productieve leeftijd en het improductieve deel der bevolking (ouderen en jongeren), waarvoor gezorgd moet worden, zich in de richting van de improductieve groepen verschuift. Dit betekent, dat een naar verhouding kleinere groep productief werkzamen voldoende moet produceren om de in omvang toegenomen groep der improductieven een redelijk bestaan te waarborgen. Dit laatste is slechts dan mogelijk, indien de productiviteit der arbeiders toeneemt.

Tenslotte moet erop gewezen worden, dat de oorlog ons gesteld heeft voor het vraagstuk om op korte tijd te voorzien in de „inhaalbehoeften”. In de eerste plaats wijzen wij in dit verband op de noodzakelijke vervanging van alles, wat de oorlog hier aan materiële schade heeft aangericht. Deze vervanging en deze opbouw is alleen te verkrijgen door een surplus aan productie boven het vooroorlogse peil.

In nog sterkere mate is dit het geval met het verlies aan welvaartsbronnen, dat als blijvend te kenschetsen is en dat zich niet zo maar laat herstellen. Welk deel van de schade, die het gevolg is van de verwoesting van het Duitse achterland en van de met de politieke ontwikkeling samenhangende structurele wijziging in ons economisch verkeer met Indonesië als blijvende schadepost zal zijn te beschouwen, is nu nog niet te zeggen, maar zeker is het, dat de compensatie, welke ons land daarvoor elders op nieuwe markten zal moeten zoeken, alleen te vinden is door meer productie en door een grotere arbeidsproductiviteit dan voorheen.

Wat nu de uiteindelijke resultaten zullen zijn en hoe

hoog het productiepeil zou moeten worden opgevoerd, wanneer men al deze factoren incalculeert, is thans nog niet met zekerheid te zeggen, maar dat het niet onaanzienlijk het peil van 1938 zal moeten overschrijden is zeker. Vanuit deze gezichtshoek, en wij mogen wel zeggen met deze reserves, dienen de cijfers van onze arbeidsproductiviteit en onze productie-indices te worden bezien.

Productie-indices ¹⁾.

	aantal arbeidsdagen in de betrokken maand	productie-index in de industrie	index-gemiddelde dagproductie
1938	23½	100	100
1945 Juni	23½	.	—
„ December .	21½	56	61
1946 Juni	21½	67	73
„ December .	22	83	89
1947 Juni	23	91	93
„ December .	23	103	105
1948 Januari ..	23½	102	102
„ Februari ..	22	98	105
„ Maart	24	105	103
„ April	24	106	103
„ Mei	21½	102	111

¹⁾ Statistisch Bulletin C.B.S.

De gemiddelde dagproductie is niet gelijk aan het indexcijfer van de maandproductie. Dit hangt samen met het feit, dat het aantal werkdagen per maand onderling kan verschillen. Bovenvermelde indexcijfers geven dus een beeld van het verloop van de industriële productie. Het zijn gemiddelde cijfers, die in de verschillende sectoren van het bedrijfsleven nog aanzienlijke differentiaties vertonen. Een hogere productie-index dan dit gemiddelde vindt men bijv. bij de openbare nutsbedrijven (electriciteit, gas, water), de metaalindustrie, de houtindustrie en bepaalde sectoren van de chemische industrie (fosfaat-meststoffen en benzolproducten). Een lager indexcijfer vertonen daarentegen de steenkolenmijnen, de voedings- en genotmiddelenindustrie, de katoenindustrie en waarschijnlijk ook, alhoewel hierover geen cijfers bekend zijn, de bouwnijverheid. Het beeld is dus geenszins eenvormig, maar vertoont in de verschillende bedrijfstakken nog tal van afwijkingen. Daarnaast moet in aanmerking worden genomen, dat voor vele industrietakken geen indexcijfers bekend zijn en dat ook de landbouw er buiten valt.

Bovenstaande cijfers geven weer het verloop der productie: een beter inzicht in de arbeidsproductiviteit krijgen we, wanneer we ook de personeelsbezetting in aanmerking nemen.

Arbeidsproductiviteit in de industrie (1938 = 100).

	Personeelsbezetting	Productie	Arbeidsproductiviteit
1946 3e kw. ..	106	76	72
„ 4e kw. ..	111	88	80
1947 1e kw. ..	114	84	73
„ 2e kw. ..	117	89	76
„ 3e kw. ..	121	91	76
„ 4e kw. ..	125	105	84

Statistisch Bulletin C.B.S.

Ook deze cijfers zijn gemiddelden. Bereikt de algemene arbeidsproductiviteit in de industrie in het 4de kwartaal 1947 een peil van 84 pCt van 1938, de arbeidsproductiviteit van de mijnen bijv. bedroeg in 1947 slechts 69 pCt van 1938.

Voor de beantwoording van de vraag, op welke wijze hierin nu verbetering is te brengen, dienen wij eerst de factoren na te gaan, die het productieresultaat bepalen. Daarbij dient men te bedenken, dat, wanneer wij het over de arbeidsproductiviteit hebben, deze arbeidsproductiviteit, zijnde het productieresultaat dat per arbeider bereikt wordt, bepaald wordt:

A. door objectieve factoren, gelegen buiten de wil van de arbeider;

B. door subjectieve factoren, ten nauwste verband houdende met de offers en moeite, welke de arbeiders zich voor de productieverhoging wensen te getroosten.

A. *De objectieve factoren, welke van invloed zijn op het arbeidsresultaat.*

Op het arbeidsresultaat en de grootte van de maatschappelijke productie zijn een groot aantal factoren van invloed, welke geheel liggen buiten de sfeer van de arbeidsinspanning. Wanneer men dan ook de productiecijfers beziet, dient men er zich voor te hoeden deze te beschouwen als een exacte maatstaf voor de beoordeling van de menselijke arbeidsprestatie en de goede wil van arbeidzijde betoond om het land er weer bovenop te helpen. Vooral in deze tijd zijn er vele andere invloeden werkzaam, die oorzaak kunnen zijn, dat een bedrijf, dat reeds een bevredigend productiepeil bereikt heeft, toch klaagt over de slechte arbeidsprestatie van het personeel, terwijl er anderzijds bedrijfstakingen zijn, die bij een bestudering van de productiecijfers pover voor de dag komen, maar waar men desniettemin geen bepaalde reden tot klachten heeft over de medewerking, die er van arbeidzijde wordt ondervonden. Zonder naar volledigheid te streven zullen wij in het onderstaande enkele objectieve factoren noemen, die in deze tijd in sterke mate het productieresultaat ten gunste of ten ongunste kunnen beïnvloeden zonder dat de arbeidslust van de arbeider hier veel toe of af kan doen. Als zodanig noemen wij:

a. *De grondstoffenpositie:* de grondstoffenpositie is van grote invloed op de continuïteit van het productieproces. Bedrijfstakingen, die over de aanvoer van hun grondstoffen niet te klagen hebben, waardoor het fabricageproces regelmatig voortgang kan vinden, zullen in het algemeen een hoger productiegemiddelde vertonen dan andere takken van bedrijf, waar de grondstoffen en het materiaal maar mondjesmaat door de Rijksbureaux wordt toegewezen. Een tijdige, maar goede materiaalvoorziening is voor de arbeidsproductiviteit van het grootste gewicht. Speciaal het bouwbedrijf heeft onder stagnatie van de materiaallevering te lijden. In de herfst en winter van 1946—1947 was er een ernstig houtgebrek en nauwelijks was dit overwonnen, of midden 1947 deed zich een ernstige storing in de cementvoorziening voor. De arbeiders konden door gebrek aan materiaal niet voldoende vorderen en de arbeidsproductiviteit daalde. Ook was direct na de bevrijding de slechte kwaliteit van het materieel oorzaak van veel stagnatie, hetgeen ook al weer de arbeidsproductiviteit en daarmee het productieresultaat ongunstig beïnvloedde. Vast staat, dat slechts dan een goede arbeidsprestatie te verwachten is, wanneer de arbeider werkt in een rustige, door geen storingen van buiten onderbroken sfeer. Treden er door een slechte organisatie of door externe factoren onderbrekingen op, dan daalt de arbeidsprestatie. Stagnatie in de materiaalvoorziening is gelukkig een tijdelijk verschijnsel, ten nauwste samenhangende met de schaarsteconomie. Verdwijnt deze, dan neemt automatisch de arbeidsproductiviteit toe. Wat dat betreft, valt er in de komende maanden nog met een voortdurende verbetering in de arbeidsproductiviteit te rekenen. Deze ontwikkeling staat echter geheel los van de inspanning, welke de arbeider zich in de toekomst wil getroosten. Bij verbetering van de materiaalpositie wordt deze stijging van de arbeidsproductiviteit ons als het ware in de schoot geworpen.

b. *De kwaliteit van de machines:* ook de slechte kwaliteit van de machines heeft het productieresultaat veelal in ongunstige zin beïnvloed. In de oorlogsjaren is in vele bedrijven op het machinepark roofofbouw gepleegd. Onderhoud en revisie vonden niet of onvolledig plaats, om nog maar te zwijgen van de tijdige vervanging. Dit laatste laat ook thans nog te wensen over. Dit verouderde machinepark veroorzaakt meer storing dan onder normale omstandigheden, wanneer de technische installatie op peil

gehouden wordt. Storing betekent verlies van arbeidsuren en mindere productie. Ook dit is een factor, die op de duur zal verdwijnen, maar die ongetwijfeld ook nu nog op verschillende bedrijven van nadelige invloed is.

c. *De overbezetting in het bedrijfsleven:* in bepaalde bedrijfstakken speelt ook de overbezetting een rol. Het groot aantal grensbedrijven houdt de kosten en daarmee de prijzen onnatuurlijk hoog en staat een gezonde verruiming van de afzet en de export in de weg. Deze overbezetting en versnippering van het bedrijf is tevens een sta in de weg om te geraken tot de zo noodzakelijke efficiency in de bedrijfsvoering, welke voor ons land in deze periode vereist is. De arbeiders in deze kleinbedrijven kunnen dienovereenkomstig geen bevredigend arbeidsresultaat behalen door gebrek aan technische en organisatorische hulpmiddelen. Wil men in ons land het vraagstuk der arbeidsproductiviteit aanpakken, dan dient ook aan de overbezetting in bepaalde takken van bedrijf de nodige aandacht besteed te worden. Daarbij stuit men op de moeilijkheid, dat tal van prijsvoorschriften de normale doorstroming in het bedrijf in de weg staan. De selectie, die bij een vrije prijsvorming ontstaat, wanneer ondernemers, die met de marktprijs niet uit kunnen komen, de uitoefening van het bedrijf staken, wordt bij prijsvaststelling van overheidswege niet aanvaard, omdat elke producent de Overheid aansprakelijk stelt, wanneer hij met de door deze bepaalde prijs niet kan uitkomen. Het gevolg is, dat deze niet rendabele bedrijven toch in stand blijven, hetgeen het uiteindelijke productieresultaat in ongunstige zin beïnvloedt.

Deze overbezetting heeft bovendien nog het nadeel, dat zij de goede werkkrachten uit de levenskrachtige ondernemingen wegtrekt, die zich nu als eigen baas een bestaantje in de betreffende branche trachten te veroveren. Deze factor mag o.i. niet uit het oog worden verloren, wanneer men bijv. de arbeidsproductiviteit in de aardewerkindustrie in 'ogenschouw neemt.

d. *Ongunstige ligging van het bedrijf t.a.v. de woonplaats van de arbeiders:* deze factor werkt speciaal in het bouwbedrijf belemmerend op het bereiken van een goede arbeidsprestatie. De vraag naar arbeidskrachten doct zich op andere plaatsen (geteisterde gebieden) voor dan daar waar het grootste aanbod is. Het gevolg is, dat grote arbeidersgroepen wekelijks van Noord naar Zuid of van Oost naar West trekken. Aan diverse kosten, bestaande uit reizen, reiskosten, logies en voeding, gaan grote bedragen verloren. Deze improductieve, extra te betalen kosten kunnen bij onwerkbaar weer en in de lange donkere wintermaanden oplopen tot 100 pCt van het productieve loon. Bij arbeiders, die ver van hun werk wonen, varieert deze extra toeslag ook onder normale omstandigheden tussen 50 en 60 pCt van het overige loon¹⁾. Ook dit heet en weer trekken van arbeiders werkt dus als een rem op de arbeidsproductiviteit en is dus mede één van de oorzaken, dat deze in de bouwvakken nog steeds aanzienlijk ligt beneden het vooroorlogse peil (ca 65 pCt van 1938). Ook in sommige andere bedrijfstakken speelt het verloren gaan van arbeidsuren door het heen en weer trekken van arbeidskrachten een rol. Op twee wijzen zijn de moeilijkheden te ondervangen. Een groots opgezet scholingsplan voor arbeiders(-sters) ter plaatse kan veel gereis overbodig maken. Anderzijds kan door verandering van de techniek (bijv. de prefabricage van woningen) het zwaartepunt van de bedrijvigheid verplaatst worden naar die plaatsen, waar wel de arbeidskrachten beschikbaar zijn. Het komt ons voor, dat op dit gebied nog verdere resultaten te behalen zijn, zoodat ook deze factor op de duur aan betekenis zal inboeten, hetgeen de arbeidsproductiviteit ten goede komt.

¹⁾ Zie Ir M. Elion: „Wederopbouwmoelijkheden”, „De Ingenieur” 1948, nrs 23, 24. en 25.

e. *Het tekort aan arbeidskrachten*: ook het tekort aan arbeidskrachten staat een verdere ontplooiing van de arbeidsproductiviteit in de weg. Door dit tekort vindt er ook op het gebied der personeelsvoorziening een slechte selectie plaats. Veelal is men genoodzaakt minder vakbekwame krachten aan te trekken, teneinde de productie voortgang te doen vinden. In andere gevallen is het tekort aan personeel in één afdeling van het bedrijf oorzaak, dat ook de andere afdelingen, waar wel voldoende arbeidskrachten voor beschikbaar zijn, niet op volle kracht kunnen werken. Zo is in sommige bedrijfstakken een gebrek aan jeugdig vrouwelijk personeel oorzaak van de geringe prestatie van afdelingen, waar uitsluitend mannen werkzaam zijn. De roep om meer arbeidskrachten staat in tegenspraak met het merkwaardige feit, dat er van een zekere werkloosheid onder de werkkrachten in de leeftijd van 40 tot 50 jaar kan worden gesproken. Tal van Gewestelijke Arbeidsbureaux ervaren, dat werkkrachten in deze leeftijdsklasse moeilijk te plaatsen zijn. Gedeeltelijk is hier ook van invloed het feit, dat, nu hoe langer hoe meer pensioenfondsen in de ondernemingen worden ingesteld, de werkgevers minder geneigd zijn deze oudere arbeidskrachten aan te trekken, omdat dit in verband met de pensioenering onvoordelig is. In ieder geval is hier nog een zekere arbeidsreserve. De omscholing van deze arbeidskrachten levert echter bijzondere moeilijkheden op en het is zeer de vraag, of dit relatief teveel zou kunnen voorzien in het tekort, dat op andere plaatsen bestaat — een tekort dat in vele gevallen betrekking heeft op jeugdig vrouwelijk personeel en op geschoolde vaklieden. Men kan dan ook moeilijk spreken van een algemeen arbeidstekort in deze zin, dat tegenover het totaal aan voor nuttige doeleinden benodigde arbeidskrachten een tekort aan mensen zou staan. Er is slechts sprake van een tekort in bepaalde essentiële beroepen tegenover een teveel in andere beroepen. In deze zin verdient het vraagstuk van het arbeidstekort de volle aandacht, omdat dit naar onze mening niet als een tijdelijk en voorbijgaand verschijnsel te beschouwen is. De lage cijfers der werkloosheid leiden tot de conclusie, dat de toestand van „full employment” hier vrijwel bereikt is. Het werkloosheidspercentage ligt beneden de 1 pCt. Al moge het arbeidsaanbod nog enige elasticiteit bezitten ten gevolge van de niet te meten vrijwillige werkloosheid, toch geven deze cijfers recht om tot volle bezetting van de arbeid te besluiten.

Het ligt in de lijn van de nagestreefde economische politiek om te blijven streven naar een toestand van „full employment”. De kernvraag, die zich dan ook voordoet, is, hoe bij een minimale frictiewerkloosheid toch een doelmatige arbeidsvoorziening bereikt kan worden, opdat de arbeidsproductiviteit geen gevaar loopt. In het algemeen verdient het aanbeveling de mobiliteit van de arbeid niet te overschatten. „Full employment” zal altijd betekenen een zekere schaarste op de arbeidsmarkt en het is dus zaak maatregelen te treffen, teneinde toch een bevredigende aanpassing van het aantal arbeidskrachten aan de vraag te verkrijgen. Een eenvoudig middel daartoe is het toelaten van een grotere loondifferentiatie. Indien men echter deze loondifferentiatie zich vrij laat voltekort te maken hebben, hun lonen verhogen, teneinde op deze wijze arbeiders uit andere bedrijfstakken aan te trekken. Onder de huidige omstandigheden is dit echter onaanvaardbaar, omdat daarvan moet worden gevreesd, dat de bedrijfstakken zich aan elkaar zullen optrekken en aldus een derde loonronde zullen veroorzaken.

Waar de tot nog toe gebruikelijke methode voor het aantrekken van arbeidskrachten door middel van loonsverhogingen derhalve niet is aan te bevelen, moet gezocht worden naar andere middelen om een goede spreiding van arbeidskrachten te krijgen. In dit verband is van verschillende zijden bepleit het strenger en in meer bedrijfs-

takken toepassen van het systeem der aanstellingsvergunningen, krachtens welke men niet zonder toestemming van het arbeidsbureau van betrekking kan veranderen²⁾. In zeer dringende gevallen zal men als tijdelijke maatregel dienen te overwegen, of het verlenen van een aanwijzingsbevoegdheid, speciaal ten aanzien van de nieuwe generaties, krachtens welke deze in een beroepskeuze beperkt zien tot bepaalde essentiële beroepen, uitkomst kan brengen. De bezwaren tegen beperking van vrijheid op dit gebied zijn evident, zodat men bij voorkeur meer indirect de mobiliteit van de arbeid moet trachten te bevorderen (propaganda voor bepaalde beroepen op scholen, voorschriften ten aanzien van maximumbezetting in sociaal minder nuttige bedrijven, het aantrekkelijk maken van arbeid in essentiële bedrijven, enz.). Indien de mobiliteit van de arbeid bevorderd wordt en daarmee aan de moeilijkheden van de personeelsvoorziening in de bedrijven is tegemoet gekomen, zal dit ongetwijfeld een goede uitwerking hebben op het arbeidsresultaat.

f. *Onvoldoende scholing van personeel*: onvoldoende scholing van personeel heeft ongetwijfeld ook het arbeidsresultaat in ongunstige zin beïnvloed. Met de vakkennis en de bedrevenheid in het vak is het na de oorlog slecht gesteld. Door de lange duur en de gevolgen van de oorlog vloeiden vele ervaren vaklieden af en het jonge geslacht miste de gelegenheid om opgeleid te worden en bleef ook daarna nog in militaire dienst. Behalve dat hier een persoonlijk element een rol speelt, doordat uit de jeugd weinig aandrag komt om zich voor een vak te bekwalen, spelen ook uiterlijke omstandigheden (militaire dienst) hier een rol.

In het bovenstaande zijn een groot aantal factoren genoemd, die elk voor zich ertoe medewerken, dat de arbeidsproductiviteit laag is. Deze factoren staan geheel los van de vraag, of er bij de arbeiders voldoende arbeidslust aanwezig is om zich voor de goede zaak de nodige inspanningen te getroosten. In het algemeen bestaat er natuurlijk ook een verband tussen de prestaties der arbeiders en de productie der ondernemingen. Doch de productie wordt daarnaast door tal van andere, buiten de arbeider gelegen invloeden beheerst, waarvan er in bovenstaande een aantal zijn opgenoemd. In abstracto kunnen dus de technische productie en de arbeidsproductiviteit geheel onafhankelijk zijn van de verrichte arbeidsprestatie. Zelfs indien de productie-omvang met dezelfde middelen gelijk is aan die van voor de oorlog, is daarmee niet alles gezegd omtrent de arbeidsprestatie.

B. *De subjectieve factoren, welke van invloed zijn op het arbeidsresultaat.*

Er zijn dan ook duidelijk enige subjectieve in de arbeider zelf gelegen factoren aan te wijzen, welke tijdelijk het arbeidsresultaat kunnen benadelen. Als zodanig noemen wij:

a. *De invloed van de zwarte handel*: alhoewel de betekenis hiervan slinkende is, worden tal van arbeidskrachten nog aan het productieproces ontvreemd, doordat zij op veel gemakkelijker wijze op andere manier, zonder zich bijzonder in te spannen, veel geld kunnen verdienen. De betekenis, die hieraan kan worden toegekend, neemt af naarmate de schaarste-economie afneemt. Vandaar, dat ook deze factor te rangschikken is onder de factoren, die vanzelf verdwijnen, naarmate we sneller groeien naar meer normale verhoudingen.

b. *De vrees voor werkloosheid*: de vrees voor werkloos-

²⁾ Mr J. A. Snijders: „Verplaatsing en tewerkstelling van bouwvakarbeiders”, „Bouw” 21 Februari 1948, 3de jaargang, No. 8.

heid is vooral voor de oudere werkkrachten somtijds nog een rede om zich enige matiging op te leggen bij de arbeidsinspanning. De mentaliteit van de arbeiders is op dit punt zeer gevoelig, en de bittere ervaringen van het eind van de vorige wereldoorlog, zijn bij velen van na 'nog diep in het geheugen gegrift. Een duidelijke conjunctuurpolitiek met daarop aansluitend maatregelen om de bestaanszekerheid te verhogen (ontslagwetgeving, wachtgeldregeling) kan er ongetwijfeld toe bijdragen om de grond aan dit wantrouwen te ontnemen.

c. *De nadelige invloed op de arbeidsprestatie door een te laag loonplafond:* over de loonbegrenzing bij het werken in tarief is al veel te doen geweest. Ingevoerd als complement op de loonstop was het in de praktijk dikwijls een damper op het leveren van een grotere arbeidsprestatie. Arbeiders, die zich in het productieproces bijzonder inspanden, zagen zich de vruchten van hun arbeid ontgaan, omdat de looncontrole betaling boven de tariefgrens niet toeliet. De oorzaak moet niet alleen worden gezocht in het te laag vaststellen van het tariefplafond. Ook het bedrijfsleven zelf draagt hier een stuk van de verantwoordelijkheid. Direct na de bevrijding was er bij de arbeiders een sterke weerzin te overwinnen om het werken in tarief weer te aanvaarden. De leuze „noot meer in tarief” deed algemeen opgang. Teneinde de arbeiders over het dode punt heen te helpen, zijn vele ondernemers er toe overgegaan een tarief vast te stellen, dat zo laag was, dat zonder inspanning 35 tot 40 pCt boven het basisloon kon worden verdiend. Het feit, dat de markt deze kostprijsverhoging verdroeg, werkte dit in de hand. Aldus ontstond een in wezen ongezonde toestand.

Ongezonder vanuit werkgeversstandpunt, omdat het tarief gebaseerd was op een abnormaal lage prestatie. Ongezonder vanuit de gezichtshoek van de arbeiders, omdat het zeker was, dat bij het intreden van meer normale omstandigheden de calculatie zijn eisen zou stellen en de tarieven omlaag zouden moeten met alle weerzin, die dit in de kringen der arbeiders opwekte.

Nu wordt er van verschillende zijden opheffing van de tariefgrens bepleit. In het bouwbedrijf heeft men zelfs reeds op bescheiden schaal een proef genomen met de opheffing van het tariefplafond. Wanneer dit slaagt, zal het tot de gehele bedrijfstak worden uitgebreid, en wanneer eenmaal het tariefplafond in het bouwvakbedrijf verdwenen zal zijn, is het ook in andere bedrijfstakken niet meer te handhaven. Als argument voor het opheffen van het tariefplafond wordt aangevoerd, dat de loonregelingen het handhaven van het weekloon der arbeiders nooit doel op zichzelf is, maar dat het er in de eerste plaats op aankomt de arbeidsprestatie bij eenzelfde loon in stand te houden en zo mogelijk op te voeren. Neemt de prestatie toe, dat moet het mogelijk zijn het uurinkomen te verhogen. In het algemeen gezien is deze stelling natuurlijk onbetwistbaar. Men verliest hierbij echter uit het oog, dat in een situatie, waarbij er sprake is van een schaarste op de arbeidsmarkt, elke loonbeweging reacties opwekt bij andere groepen arbeiders. Wanneer de bouwvakarbeiders meer presteren, is er alles voor te zeggen hen ook meer te belonen. Maar dit hogere loon van de bouwvakarbeiders is in andere bedrijfstakken aanleiding voor al degenen, die met de bouwvakarbeiders in vakbekwaamheid gelijk staan, om ook hoger loon te verlangen, waarbij het geenszins zeker is, of in die andere gevallen tegenover dat hogere loon ook een hogere prestatie zou staan. Dit nu maakt het in een bepaald geval loslaten van het tariefplafond zo gevaarlijk. Toch zouden wij een voorzichtig gaan in deze richting niet willen ontraden, omdat de nadelen van een tariefplafond, dat als een rem werkt op de arbeidsprestatie, o.i. nog groter zouden zijn, maar wel dient men dan de tarieven op een gezonde basis te stellen, opdat handhaving van het tarief, ook bij opvoering van de prestatie, mogelijk is.

d. *De vrees, dat bij opvoering van de prestatie de tarieven verlaagd zullen worden,* is mede een oorzaak, dat de arbeidsprestatie nog beneden de normale blijft. Deze ervaring vindt zijn bevestiging in de inaugurele rede van Prof. P. J. Bouman over het onderwerp „Sociale Spanningen”, waarin gewezen wordt op het diep gewortelde wantrouwen, dat de arbeider er van weerhoudt zich werkelijk in te spannen. Een enquêteur, die als vertrouwensman van vele arbeiders een onderzoek instelde naar de verhoudingen van de arbeiders in deze tijd, deelde mede, dat vrijwel alle ondervraagde arbeiders, speciaal zij, die werkzaam waren op stuvakloontarief, openhartig verklaarden harder te kunnen werken. Zij vreesden echter, dat de verhoogde arbeidsprestatie zou leiden naar een evenredige vermindering van het stukloon. In een meer recent onderzoek naar de tariefbeloning in de metaalindustrie³⁾, wordt deze ervaring aan de hand van tal van uitspraken uit de praktijk nogmaals bevestigd. 80 pCt van de ondervraagden stond met diep wantrouwen tegenover het tarief, dat zij in de praktijk veelal uit praktische noodzaak aanvaardden, maar waarvan zij de verlaging bij verhoging van de prestatie als een voortdurende dreiging aanvoelden. Het zou lichtvaardig zijn dit wantrouwen van arbeiderszijde als van tijdelijke aard te achten. Slechts een garantie, om gedurende een bepaalde periode de tarieven niet te wijzigen, zou de mensen ertoe kunnen brengen werkelijk te tonen wat zij waard waren. Thans is het echter veelal nog zo, dat men zichzelf bewust afremt, teneinde te voorkomen, dat men na verlaging van het tarief vervalt in een opjaagsysteem, waarmede men vóór de oorlog zulke slechte ervaringen heeft opgedaan. Ongetwijfeld kan een juiste tarifiëring de arbeidsprestatie in gunstige zin beïnvloeden, maar men dient hier met grote behoedzaamheid tewerk te gaan.

e. *Het wegbelasten van de extra verdiensten bij overwerk* is een andere vorm om een rem aan te leggen aan een meerdere arbeidsinspanning. Een vrijgezel komt bij een hoger uurloon of in tarief soms in een hogere belastingklasse, waardoor het „schone” loon, dat hij in handen krijgt, nauwelijks toeneemt. Hierdoor verdwijnt alle belangstelling om de prestatie op te voeren.

f. *Een sterke verschuiving van het prestatieloon naar het behoefte-inkomen,* is al evenmin bevorderlijk om de arbeidsprestatie in de gunstige zin te beïnvloeden. Op zichzelf is het juist, om bij de inkomensvorming van de arbeiders zowel de prestatie als de behoefte als grondslag te nemen. Algemeen neemt men aan, dat het loon gebaseerd moet zijn op de prestatie met als vloer de behoefte van een gemiddeld gezin van de minst-geschoolde arbeiders en dat correcties in verband met de behoeftefactor zowel naar beneden als naar boven via de belastingen en de toeslagen dienen te geschieden. De verhouding tussen prestatiebeloning en behoefte-inkomen is in de loop der laatste jaren gegroeid. Nu is hier uit sociale overwegingen veel voor te zeggen, maar toch rijst de vraag, wanneer men deze verhouding bestudeert, of er voor de hoofden van grote gezinnen nog wel een voldoende prestatieprikkel is om tot hogere verdiensten te komen. Ter illustratie geven wij een overzicht van deze verhouding tussen het prestatie-inkomen en het behoefte-inkomen⁴⁾: (zie blz. 568 bovenaan).

g. *De slechte prestatie der jeugdige arbeidskrachten:* de slechte prestatie der jeugdige arbeidskrachten werkt als een rem op de prestatie van het bedrijfsleven als geheel. De klacht hierover is bij de oudere vaklieden algemeen. Van deze zijde hoort men vaak bittere klachten over de onverschillige houding van hun jongere collega's, die niet

³⁾ Het vraagstuk van de tariefbeloning in de metaalindustrie. Rapport van de Tarief-studiecommissie, samengesteld uit de vertegenwoordigers van de Federatie Werkgevers Vakverenigingen en de Bedrijfsunie voor de Metaalnijverheid.

⁴⁾ A. Vermeulen: „Is verhoging van de kindtoeslag gewenst?”, „De Vakbeweging” 29 Juni, Jaargang 1948, No. 3.

Aantal kind.	Loon	Prestatietoel. 10 %	Inkomen	Kinderbijslag	Totaal inkomen	Loonbel.	Netto inkomen	Prestatietoel. in % v.h. netto inkomen	Kinderbijsl. in % v.h. netto inkomen
1	f 40,—	f 4,—	f 44,—	f 2,40	f 46,40	f 2,20	f 44,20	± 9 %	± 5½ %
2	„ 40,—	„ 4,—	„ 44,—	„ 4,80	„ 48,80	„ 1,54	„ 47,26	± 8½ %	± 10 %
3	„ 40,—	„ 4,—	„ 44,—	„ 7,20	„ 51,20	„ 0,99	„ 50,21	± 8 %	± 14 %
4	„ 40,—	„ 4,—	„ 44,—	„ 10,20	„ 54,20	„ 0,64	„ 53,56	± 7½ %	± 19 %
7	„ 40,—	„ 4,—	„ 44,—	„ 19,20	„ 63,20	—	„ 63,21	± 6 %	± 30 %

zoals zij ook slechtere tijden gekend hebben dan de huidige. Speciaal daar, waar men aangewezen is op groepstarieven, kan dit de gehele productie afremmen. Vele loonregelingen houden met de prestatie van de jeugdigen te weinig rekening. Veelal is het loon uitsluitend afhankelijk gesteld van de leeftijd, zonder dat enige maatstaf voor de vakbekwaamheid bestaat. Neiging om het vak te leren wordt dus niet beloond. Een groots opgezet scholingsplan is essentieel voor het opvoeren van de arbeidsproductiviteit in Nederland. Daarbij zal aan de bevordering van de arbeidslust der jongeren de grootste aandacht moeten worden besteed.

h. Gebrek aan geloof in de nuttigheid van het opvoeren der arbeidsprestatie is tenslotte voor velen ook een motief om niet met volle energie de dagtaak te vervullen. Wanneer de maatschappelijke tegenstellingen scherp gevoeld worden, kan ook dit een rem vormen op de productiviteit. In een tijd, waarin voor de arbeiders de loonstop gehanteerd wordt, is het voor velen van hen moeilijk te verteren, wanneer zij daarnaast kennis nemen van hoge winstuitkeringen. Dat lang niet al deze winstuitkeringen reëel zijn in die zin, dat zij zonder meer als voor consumptie beschikbaar inkomen vrijkomen, doet hier weinig aan af. Het komt slechts aan op de uiterlijke indruk en die indruk is, bezien vanuit het gezichtspunt van de arbeiders, hogere winst bij gelijk loon. Onder deze omstandigheden stuit een appel op grotere productie vaak af op het wantrouwen.

Meer inzicht en betere voorlichting omtrent de werkelijke winstvoet van het bedrijfsleven en omtrent de nationale taak, waarvoor Nederland zich gesteld ziet, gepaard gaande aan een regelmatig overleg tussen directie en personeel over de algemene zaken, het bedrijf betreffende, kan ongetwijfeld ook de arbeidsprestatie ten goede komen.

Vatten wij thans ons betoog in enkele conclusies samen, dan zagen wij, dat van een aantal factoren, die momenteel het opvoeren van de arbeidsproductiviteit in de weg staan, gezegd kan worden, dat zij als het ware vanzelf zullen verdwijnen, wanneer het herstel vordert en de schaarste afneemt. Dat was bijv. het geval met de invloed, die momenteel de slechte grondstoffenpositie nog heeft, met het euvel van de zwarte handel, en met andere factoren.

Daarnaast zijn er oorzaken, die een speciale voorziening vragen. De ongunstige invloed der overbezetting kan worden bestreden door een scherper toezicht op de vestiging. Het euvel van het heen en weer trekken van arbeiders, met het tijdverlies eraan verbonden, door scholing ter plaatse van arbeiders. Voor het plaatselijk tekort aan arbeidskrachten zijn twee middelen aangewezen: a. de scholing van nieuwe arbeidskrachten; b. een aanstellingsvergunning.

Conjunctuurpolitiek en andere maatregelen om de bestaanszekerheid te verhogen zullen de houding van hen, die door angst voor werkloosheid niet hard willen werken, moeten doorbreken, terwijl een voorzichtig optrekken van het tariefplafond en de herziening van de schalen der loonbelasting ertoe zouden kunnen medewerken, het harder werken voor de arbeider aantrekkelijker te maken, doordat het volle resultaat van de meerdere prestatie hen ten goede komt.

Bijzondere maatregelen zijn vereist, teneinde het tarief voor de arbeider sociaal aanvaardbaar te maken en daar-

mede het wantrouwen, waarmede men thans allerwege dit stelsel tegemoet treedt, te doorbreken. Behalve door een tariefgarantie voor een bepaalde tijd, kan door het inschakelen van tariefcommissies bij de vaststelling en de eventuele wijziging van tarieven een goede arbeidsprestatie, waarbij men bevrijd is van de vrees voor het afsteken van het tarief, worden bevorderd.

Tenslotte zal door de democratisering van het bedrijfsleven door middel van een wijd vertakt stelsel van ondernemingsraden, door grotere openbaarheid en meer overleg ten aanzien van de vraagstukken, waarmede het bedrijf als geheel te maken heeft, en door een juiste verdeling van de lusten en de lasten met het economisch herstel van het land verbonden, de zo noodzakelijke vertrouwenssfeer geschapen worden, waarin de belangstelling voor de arbeid gedijen kan.

Alvorens deze opmerkingen te besluiten, tenslotte nog een enkel woord over het doel, dat men zich bij het opvoeren van de arbeidsproductiviteit moet stellen. Soms lijkt het, alsof het vanzelfsprekend is, dat dezelfde arbeidsproductiviteit als voor de oorlog weer bereikt moet worden. Wat het productieresultaat betreft, hebben wij er in de aanvang van dit artikel reeds op gewezen, dat de omstandigheden een niet onbelangrijk groter arbeidsresultaat van ons vragen dan voor de oorlog. Ten aanzien van de arbeidsinspanning liggen de verhoudingen echter enigszins anders. Ongetwijfeld zijn er bedrijfstakken, waar vóór de oorlog een overdreven arbeidsprestatie verlangd werd. De vrees voor ontslag tijdens de depressie in de dertiger jaren heeft maar al te dikwijls tot overmatige prestatie aanleiding gegeven. Het zou niet juist zijn in dergelijke gevallen de vooroorlogse prestatie als norm te nemen. In verband hiermede is het gewenst, voor elke arbeidscategorie wetenschappelijk te doen vaststellen, wat onder een normale redelijke prestatie moet worden verstaan. In bedrijfstakken, waar zou blijken, dat de redelijke prestatie beneden de vooroorlogse prestatie ligt, moet het productienadeel niet opgevangen worden door opvoering van de prestatie, maar door verbeteringen in de organisatie. In het algemeen zal men bij de vergelijking met de vooroorlogse prestatie enige voorzichtigheid hebben te betrachten, omdat de objectieve omstandigheden, die de prestatie beïnvloeden, inmiddels gewijzigd kunnen zijn. Slechts een behoedzaam optreden in deze gevoelige materie kan tot goede resultaten leiden.

Gouda.

Drs G. M. NEDERHORST.

HERZIENING DER SOCIALE ZEKERHEID IN BELGIË.

De sociale zekerheid is in België op 1 Januari 1945 van kracht geworden. In het tot de Regent gerichte verslag, dat voorafging aan het wetsbesluit van 28 December 1944, was voorzien; dat de sociale zekerheid, die in beginsel vaststond, in haar wijze van toepassing slechts voorlopig was. Een termijn van twee jaar was haar toegewezen, en er werd overeengekomen, dat zij ingesteld zou worden met gebruikmaking van de lering, die uit de praktische ervaringen zou kunnen worden getrokken.

Men vergist zich, wanneer men zou menen, dat de Minister van Arbeid, die sedert het allereerste begin van

sociale zekerheid er de leiding van had, het einde van de bedoelde periode heeft afgewacht om de herziening ter hand te nemen van een stelsel, dat stellig één der schoonste loten is van de Belgische sociale politiek na de bevrijding.

Terzelfdertijd, dat hij enkele particuliere stelsels bestudeerde, waarop wij in dit artikel nog terugkomen, schonk de Minister zijn volle aandacht aan een uitbreiding der sociale zekerheid tot de zelfstandigen. Er werd een studiec ommissie ingesteld en ook aanstonds een plan voor zekerheidsdwang ontworpen. In grote lijnen en rekening houdend met de wijzigingen, die er nog in aanbrenging kunnen worden, beoogt het de instelling van een stelsel van sociale zekerheid voor niet-loontrekkenden, gezien de huidige onbestendigheid der heersende toestanden op sociaal gebied en de moeilijkheid zich individueel te vrijwaren tegen tegenslag en de wisselvalligheden van het bestaan...

Het ontworpen plan beoogt de toepassing van de sociale zekerheid te beperken tot drie sectoren: pensioenen, ziekteverzekering en gezinstoeslag. Zij, die geen loon trekken, zouden dan in drie klassen worden ingedeeld: de economisch zwakken, de economisch sterken en de tussenklasse.

Wat ouderdomspensioenen en pensioenen voor langstlevenden betreft, zouden de economisch zwakken dezelfde voordelen genieten als er aan loontrekkende arbeiders worden toegestaan. Personen, die bij de economisch sterken zijn ingedeeld, en de tussenklasse zou een rente verzekerd worden, dié in het ongunstigste geval overeenstemt met de kapitalisatie der gemiddelde bijdragen. Supplementaire voordelen zouden op zekere voorwaarden toegekend kunnen worden aan hen, die tot de tussenklasse gerekend worden en een daartoe strekkend verzoek indienen.

De ziekteverzekering zou teruggebracht worden tot het uiterste minimum, daar men immers de verzekering zou beperken tot een vast bedrag voor ernstige gevallen.

Alleen chirurgische operaties, die behandeling in één ziekenhuis vereisen, zijn voorbehouden, evenals preventieve behandeling, kuren in sanatoria, kanker, prothesen; kosten van bevallingen of van begrafenissen.

Er is overeengekomen, dat familieleden van hem, die onder de wet valt en die met hem samenwonen mede van de bedoelde voordelen zouden kunnen genieten. Evenwel zouden uitsluitend de kosten van bevalling, hetzij van de vrouwelijke verzekerde zelf, hetzij van de echtgenote van de mannelijke verzekerde, gedekt kunnen worden. Begraveniskosten komen alleen in aanmerking in geval van overlijden van de verzekerde zelf.

Laten we hier aanstonds aan toevoegen, dat deze voorstellen krachtige bestrijding hebben gevonden in de schoot van de speciale sectie, die uit de Commissie was gevormd en die belast was met de bestudering van de toepassing der sociale zekerheid voor niet-loontrekkers, en dat de pleno-commissie er waarschijnlijk de voorkeur aan geeft het Parlement te laten beslissen of het ziekterisico door de verzekering moet worden gedekt.

Tenslotte zou de kindertoeslag, die aan niet-loontrekkers wordt toegekend, in overeenstemming moeten worden gebracht met die, welke aan loontrekkende arbeiders wordt gegeven.

De grootste moeilijkheid, die voortvloeit uit de gedwongen sociale zekerheid voor zelfstandigen, ligt ongetwijfeld in het vaststellen der bijdragen, het probleem der inkomsten en middelen.

De Commissie meende, beroepsinkomsten der onafhankelijkheid der statistieken over de beroepsinkomsten der onafhankelijke arbeiders, dat de berekening der bijdragen gebaseerd moest worden op het kadastraal inkomen, dat ten grondslag ligt aan de berekening van de grondbelasting, met inbegrip niet alleen van het pand (of pandsgedeelte) dat door de betrokkene bewoond wordt; maar ook van dat, hetwelk door hem beroepshalve wordt ingenomen.

Dit is dus in zijn grote lijnen de economie van een

regeringsplan, ter aanvulling van de sociale zekerheid, die op dit ogenblik niet van toepassing is op zelfstandigen, noch op leerlingen, die door een leerlingcontract zijn gebonden, noch op kostwinners, noch op huispersoneel.

Wij mogen hier dadelijk aan toevoegen, dat in de eerstvolgende maanden het huispersoneel bij de sociale zekerheid zal worden betrokken volgens zekere richtlijnen, die nader aangegeven zullen moeten worden.

Onder de particuliere stelsels, waarover wij hierboven spraken en die de Minister van Arbeid van plan is te volmaken in het kader van een algemene herziening van de sociale zekerheid, noemen wij ouderdom- en vroegtijdig overlijden enerzijds en ziekte en invaliditeit anderzijds. De herziening der pensioenen was toevertrouwd aan een studiec ommissie, die echter niet tot overeenstemming is kunnen komen. De aanhangers van kapitalisatie en die van verdeling hebben het vraagstuk onder de ogen gezien zonder tot een noemenswaardig resultaat te komen. Op zijn beurt heeft de Minister een voorlopig wetsontwerp gemaakt, dat tenslotte een geheel nieuwe bewerking van het pensioenstelsel omvat.

Wanneer dit voorlopige wetsontwerp door de Kamers wordt aangenomen, zal er voorgoed een eind komen aan de ondergrondse strijd, die er thans over de wetgeving inzake pensioenen wordt gevoerd.

Het pensioen zou berekend worden naar gelang van het bedrag der door de loontrekkers gedurende hun actieve dienst ontvangen bedragen en het normale bedrag van het pensioen zou dan gelijk zijn aan een zestigste deel van het totaalbedrag der bezoldiging, die volgens het wetsbesluit als basis van de bijdragen in het wetsbesluit werden aangenomen. Zolang het pensioen zijn normaal bedrag niet bereikt, zou het vermeerderd moeten worden met een voorangstoeslag, waarvan het bedrag en de voorwaarden, waaronder het wordt toegekend, langs wettelijke weg worden geregeld.

Het ouderdomspensioen zou blijven beginnen op 65-jarige leeftijd op zijn vroegst, wanneer het een loontrekker betreft, en op 60-jarige leeftijd, wanneer het een loontrekkende vrouw betreft. De leeftijd, waarop het pensioen ingaat, zou ten hoogste met 5 jaar kunnen worden vervroegd door middel van een overeenkomstige vermindering per jaar, waarin het pensioen vervroegd ingaat.

In geval van overlijden van een loontrekker zou een tijdelijke uitkering kunnen worden gegeven aan zijn weduwe, die wegens haar leeftijd of lichamelijke ongeschiktheid in de onmogelijkheid zou verkeren beroepsbezigheden overeenkomstig haar sociale positie en haar scholing uit te oefenen. Verdere voorwaarden worden overwogen, maar het zou ons te ver voeren, die hier nader te beschouwen.

Wij kunnen ermee volstaan te vermelden, dat de grondgedachte, die het gehele plan beheerst, slechts de wens is uiteindelijk een pensioen toe te staan, gelijk aan 75 pCt van het gemiddelde loon, dat in het betrokken vak wordt betaald.

Wat ziekte- en invaliditeitsverzekering betreft, is het huidige streven van de wetgever erop gericht eensdeels de staatsubsidie niet meer te geven op basis van de ontvangsten der verzekeringsorganen, maar wel op basis van de uitgaven. Men zal moeten erkennen, dat deze basis logisch is, daar zij immers voortvloeit uit het wezen van de wet zelf op de sociale zekerheid, die geheel en al wordt beheerst door het begrip solidariteit. Tot in de allerlaatste tijd constateerde men inderdaad, dat de onderlinge verzekeringskassen, die vele jaardige elementen omvatten of wel verzekerden, die een weinig gevaarlijk of niet ongezond beroep uitoefenden, onvermijdelijk belangrijke winsten moesten maken. Daartegenover moesten de onderlinge verzekeringsondernemingen, wier overgrote meerderheid van aangeslotenen bestond uit arbeiders op gevorderde leeftijd of die gevaarlijke of ongezonde beroepen beoefenden, op even onvermijdelijke wijze verliezen

lijden en aldus de lasten der verzekering dragen. Bijgevolg komt het er op neer, dat door het toestaan van staatsbijdragen op basis van de onkosten der „onderlingen” dit euvel verbeterd wordt, een euvel, dat volkomen indruist tegen de geest van de wet.

Het lijkt ook wel, of men hoe langer hoe meer de kant opgaat van instelling van een speciale invaliditeitskas, die los staat van de ziekteverzekering en over een zekere autonomie beschikt.

Men overweegt op het ogenblik eveneens een herziening van de jaarlijkse vacaties, waarvan men echter niet kan zeggen, dat zij deel uitmaken van de sociale zekerheid, maar die toch op willekeurige wijze door de wetgever daaraan gekoppeld zijn.

Het huidige stelsel geeft aanleiding tot vele misbruiken, die in grote mate het gevolg zijn van de wijze, waarop het tot in de laatste tijd werd doorgevoerd. Het is nog te vroeg om te zeggen wat er uit groeien zal, maar het schijnt wel zeker, dat men zich oriënteert in de richting van een doeltreffender centralisatie en vooral naar een betere controle.

In eenzelfde verband zullen de arbeidsongevallen en de beroepsziekten in de naaste toekomst in de sociale zekerheid worden opgenomen.

De werkzaamheden van de studiec ommissie, die tot dit doel is opgericht, zijn nog niet ver genoeg gevorderd om met enige zekerheid te zeggen hoe die opneming zal geschieden.

Eindelijk ook zullen deze verschillende maatregelen op hun beurt aangevuld worden met de algemene herziening van de thans geldende sociale zekerheid, die bestudeerd wordt door de Algemene Paritaire Raad en door een commissie uit de ministeriële raad, die tot dat doel is aangewezen in de laatste dagen van Mei 1948 en die onder voorzitterschap van de Minister van Financiën staat.

De Algemene Paritaire Raad, die belast is met de bestudering van de hervorming der sociale zekerheid, staat voor een reeks vraagstukken, die opgelost moeten worden en waarvan een lijst is ingediend in gemeenschappelijk overleg tussen de vak- en patroonsverenigingen met het Ministerie van Arbeid. Hieronder volgen de voornaamste vragen, die er te dezen aanzien zijn gesteld.

1. Moeten de jaarlijkse vacaties uitgesloten worden van de sociale zekerheid? Moet in dat geval het van kracht zijnde systeem van verplichting al of niet verlaten worden?

2. Moeten de arbeidsongevallen en de beroepsziekten onder de sociale zekerheid vallen?

3. Hoe moet het bedrag der uitkeringen worden vastgesteld: afhankelijk van de lonen of op meer uniforme wijze?

4. Moet de staatsinmenging in sommige afdelingen van de sociale zekerheid ingesteld, uitgebreid of opgeheven worden?

5. Is het gewenst het beheer door werkgevers en werknemers van de organisaties der sociale zekerheid te generaliseren of niet? Op welke wijze?

6. Moet de organisatie van de sociale zekerheid gecentraliseerd blijven of moet er decentralisatie plaats hebben? Moet een eventuele decentralisatie dan volgens de gebieden of volgens de vakken worden bewerkstelligd?

7. Moet er een Hoofdbestuur voor de Sociale Zekerheid worden ingesteld en wat zou dan zijn bevoegdheid zijn?

8. Op welke wijze zou er een eind gemaakt kunnen worden aan de misbruiken, die in sommige sectoren van de sociale zekerheid zijn geconstateerd?

9. Wat zijn de voornaamste hervormingen, die overwogen moeten worden in de verschillende afdelingen van de sociale zekerheid?

Dit zijn de opgeworpen vragen. Welke zijn nu de voorstellen, die er gedaan zijn?

Indien wij daarop met stelligheid konden antwoorden, zou er generlei probleem meer op te lossen zijn. Dit nu is niet het geval; er staan te veel meningen tegenover elkaar en te veel uiteenlopende opvattingen dreigen elkaar te

overheersen, dan dat men nu reeds zou kunnen zeggen, dat er in een zeer nabije toekomst geen problemen meer zullen worden gesteld, die gemakkelijk tot oplossing te brengen zullen zijn.

Wij zullen thans zo goed mogelijk trachten de opvattingen te definiëren, die, voor de hierboven genoemde vragen, enige kans schijnen te hebben om in overweging te worden genomen.

Laat ons deze vragen nog eens in dezelfde volgorde bezien.

1. *Jaarlijkse vacaties.* De Algemene Paritaire Raad, wiens rol trouwens slechts van adviserende aard is, heeft zich verzet tegen uitsluiting van het stelsel van bezoldigd verlof uit de sociale zekerheid; maar toch zijn er stromingen merkbaar, waarmede rekening zal moeten worden gehouden en die gunstig zijn voor een mogelijke uitsluiting. Gedurende een tegen het eind van April te Amsterdam gehouden Congres, hebben de Belgische vakorganisaties, die in het A.B.V.V. zijn verenigd, zich uitgesproken voor de uitsluiting der jaarlijkse vacaties uit de sociale zekerheid, op voorwaarde evenwel, dat het stelsel van verplichting, dat thans van kracht is, gehandhaafd blijft en dat men in geen geval terugkomt op het voor 28 December 1944 geldende stelsel.

Trouwens, de Katholieke werkgevers hebben een studiec ommissie voor sociale zekerheid ingesteld en in de conclusies dier Commissie lezen wij het volgende:

„In geval van bezoldigd verlof, is er nooit sprake van een onderlinge regeling, maar alleen van volkomen individuele voorziening. Het gaat slechts om een voorlopige dekking te vormen vóór het ogenblik, waarop het verlof „genomen wordt”. „Deze kwestie kan worden opgelost” — zo gaat het verslag verder — „door een rechtstreekse betaling van de werkgever aan de loontrekker, ingeval deze lid is van de onderneming sedert de hervatting van het werk, dat volgde op de laatste periode van bezoldigd verlof”.

De oplossing kan gevonden worden door invoering van een stelsel van vacantiekaarten.

2. *Arb eidsongevallen en beroepsziekten.* Het komt ons voor — en wij hebben dit reeds betoogd — dat in een zeer nabije toekomst deze beide risico's gedekt zullen worden door een bijdrage ineens van de sociale zekerheid. Zo zal men nader komen tot het beginsel van eenheid in de verzekering, dat, naar wij menen, de basis zal moeten vormen van de sociale zekerheid.

Wat de wijze betreft, volgens welke dit samengaan der beide bedoelde stelsels kan worden verkregen, deze zijn op het ogenblik in behandeling bij een studiec ommissie en wij kunnen nog niet zeggen, in welke mate zij zullen worden vastgesteld en geregeld.

3. *Bedrag der uitkeringen.* De vaststelling van het bedrag der uitkeringen overeenkomstig de lonen heeft het nadeel, niet te beantwoorden aan het denkbeeld van de sociale saamhorigheid, die, men verliest dit te vaak uit het oog, de basis is van het zekerheidsplan.

Niettemin kan men begrijpen, dat er zich een belangwekkende mening heeft gevormd ten gunste van dit inzicht, dat in zekere mate, vooral voor de werknemers, enige compensatie inhoudt voor de betrekkelijk grote offers, die deze werknemers brengen en waartegen zij zich in groten getale verzetten.

4. *Staatsinmenging.* Hier zien wij een kwestie van ambtsbevoegdheden. De Staat eist het recht op de opperste leiding te behouden van een stelsel, waarvan de financiële kant dermate inwerkt op het economische leven van het land, dat het thuis hoort bij de algemene politiek, terwijl de werknemers en de werkgevers van hun kant het gehele stelsel willen beheren, zonder de Staat daarin een daadwerkelijke rol te willen laten spelen. Het lijkt wel alsof de toekomstige reorganisatie van de sociale zekerheid niet vanuit deze gezichtshoek wordt bekeken.

5. *Centralisatie en decentralisatie.* Ook hier staan de

opvattingen tegenover elkaar. Voorstanders van centralisatie en aanhangers van het begrip decentralisatie zijn niet geneigd tot elkaar te komen. In de schoot zelf der aanhangers van de decentralisatie bestaat geen overeenstemming ten aanzien van de regionaal of vakgroeps-gewijs verkregen aard van deze eventuele decentralisatie.

6. *Hoofdbestuur van de sociale zekerheid.* Het lijkt wel of hier algehele overeenstemming is verkregen en dat men in een nabije toekomst zal overgaan tot instelling van dit instituut, waaraan de rol van organiserend lichaam zal worden toegewezen, die thans in verschillende vormen bestaat.

Het zou wenselijk zijn aan dit bestuur een coördinerende rol toe te bedelen, daar de coördinatie thans vrijwel niet bestaat, terwijl het ontbreken daarvan zich in vele gevallen pijnlijk openbaart.

7. *Het wegnemen van misbruiken.* Hier moeten velerlei maatregelen onderzocht worden. In het algemeen wenst men nog steeds eenvormigheid der methoden en coördinatie van de controlemaatregelen.

De statistische grondslag van de sociale zekerheid zal, wanneer er hier coördinatie heeft plaats gehad (de studie ervan is nog niet afgelopen), de toepassing der voorgestelde maatregelen kunnen vergemakkelijken.

8. *De voornaamste hervormingen, die in de verschillende afdelingen der sociale zekerheid overwogen moeten worden.* Wij vinden hier terug, wat wij hierboven reeds hebben gezegd over de ouderdomspensioenen, ziekte, invaliditeit en ongevallen. Wij herhalen, dat de kindertoelag reeds op velerlei wijze is herzien, wat zijn structuur betreft, en dat er nog aan verschillende plannen wordt gewerkt. Men oriënteert zich trouwens duidelijk naar rationalisatie en coördinatie der kassen voor kindertoelag en de oprichting van de „Rijksdienst voor Samenordering der Gezinsvergoedingen” was één der eerste schreden, die in deze richting werden gezet.

Het is ons in het kader van dit artikel niet mogelijk verder in te gaan op een materie, waarvan de omvang, het belang en het ingewikkeld karakter niet nader behoeven te worden beschreven. Wij zouden daar echter tot slot aan willen toevoegen, dat de vrees, die de laatste tijd in allerlei kringen tot uiting kwam, als zoude de herziening van de sociale zekerheid systeemloos en overhaast geschieden, ongegrond is. Onder de politieke vraagstukken van algemene aard, waarmede de Regering zich bezig houdt en die ernstig en methodisch bestudeerd worden, neemt de sociale zekerheid één der voornaamste plaatsen in*).

Brussel.

A. DOUCY.

OVERHEID EN VERVOER.

Wie kennis neemt van hetgeen in vakbladen en algemene pers verschijnt betreffende actuele vervoersvraagstukken, die moet zich wel afvragen, of het scherpe verschil van inzicht, dat veelal tussen Overheid en bedrijfsleven blijktens deze publicaties aanwezig wordt geacht, niet meer in een verschil van principieel uitgangspunt dan in tegenstrijdige concrete belangen is gelegen. Het mag daarom, mede met het oog op het bij Tweede Kamer aanhangige Wetsontwerp tot regeling van het goederenvervoer met vrachtauto's (1948—1949, 635), van actuele betekenis worden geacht, zich een ogenblik omtrent de principiele zijde van het probleem te bezinnen.

Het is, dunkt mij, goed het eens met alle klem te zeggen: het vervoerswezen krijgt in de moderne samenleving meer en meer het karakter van een openbare functie. (Daarmede is geenszins bedoeld, dat het vervoer in handen van de Overheid zou moeten zijn). De volksbelangen, die bij het vervoer zijn betrokken, nemen naar

* Dit artikel werd vertaald uit het Frans (Red.).

aard en-omvang steeds in belang toe en de noodzaak ener positieve bemoeiing der Overheid met het vervoer in al zijn vormen groeit daarmee in rechte evenredigheid. Wie van de spoorweggeschiedenis in de 19e en 20e eeuw kennis neemt, ziet daar het treffende voorbeeld van een vervoerstak, die van een particuliere, door de Overheid min of meer gecontroleerde, bedrijvigheid is geworden tot een openbare dienst, al moge het spoorwegvervoer dan veelal en ook ten onzent in particuliere bedrijfsvorm en niet in de vorm van een overheidsdienst worden beheerd en uitgevoerd. En wat voor het spoorwegvervoer geldt, geldt evenzo voor het water- en wegvervoer. In publicaties over vervoersvraagstukken kan men uit den treure lezen, dat het vervoersapparaat als een geheel moet worden beschouwd. In hoeverre dat waar is, kan hier in het midden blijven; zeker is, dat in alle drie vervoerstakken gaandeweg een accentverschuiving is opgetreden van bedrijfsbelang naar openbaar belang en dat deze accentverschuiving nog steeds in de richting van het tweede verder gaat. Wel heeft de binnenscheepvaart zich voornamelijk in een tijd ontwikkeld, toen het bedrijfsbelang daarin de toon kon aangeven en het openbaar belang voldoende veilig was met een zekere toezien, dus negatieve werkzaamheid der Overheid. Die tijd is echter ook voor de binnenscheepvaart voorbij; ook deze vervoerstak zal het zich duidelijk moeten maken, dat haar vervoerswerkzaamheid een volksbelang van zulk een gewicht is geworden, dat de Overheid, zo nodig, richtinggevend zal moeten optreden. En wat voor de binnenscheepvaart geldt, geldt in nog veel sterker mate voor het wegvervoer. De opkomst en groei van het personen- en goederenvervoer met auto's valt in een tijd, dat de evenbedoelde accentverschuiving reeds had plaats gehad. Het verschil in aard van de vraagstukken betreffende de overheidsbemoeiing met het vervoer tegenover die betreffende het watervervoer is voor een niet gering deel daaruit te verklaren.

Openbare belangen van zo zwaarwegende aard zijn bij het wegvervoer betrokken, dat te verwachten is, dat de Overheid zich in toenemende mate in positieve zin aan dat vervoer zal moeten laten gelegen liggen. Dat is voor een ieder, die zich met vervoersproblemen bezighoudt, duidelijk. Het doet daarom wel zonderling aan, dat in de kringen der direct-belanghebbenden dit feit blijkbaar dikwijls over het hoofd wordt gezien. Wie kennis heeft genomen van de beroering, die in de kringen van het wegvervoer en ook daarbuiten is ontstaan naar aanleiding van de indicie bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal van het Wetsontwerp betreffende het vervoer van goederen met vrachtauto's, die vraagt zich met enige verbazing af of men eigenlijk wel voldoende begrip heeft van de openbare functie van dat vervoer. De belanghebbenden doen het bij hun verzet dikwijls voorkomen, dat de weg hun operatieterrain bij uitstek zoude zijn en dat een ieder, ook de Overheid, zich daarvan verre heeft te houden. Men wil zich desnoods een zeker toezicht laten welgevalven, maar de gedachte, dat bij dat wegvervoer openbare belangen van zodanig gewicht zijn betrokken, dat een ingrijpen der Overheid in de particuliere bedrijfsbelangen onvermijdelijk zou zijn, schijnt de meesten verre te liggen. Het lijkt mij daarom goed het met nadruk te zeggen, dat het openbaar belang (het „algemeen vervoersbelang”, zoals het evenbedoelde wetsontwerp het noemt) in de toekomst offers op dit gebied van het bedrijfsleven zal eisen. Tot nu toe is daarover, ook van overheidszijde, dikwijls heengepraat, terwijl de practijk, bijv. blijkende uit het beleid van de Commissie Vergunningen Personenvervoer, geheel in die richting wees en ervan getuigde, dat inpassing van het wegvervoer in het op het algemeen belang gerichte vervoersbeleid zonder aantasting van particuliere bedrijfsbelangen niet mogelijk is. Belanghebbenden kunnen dat betreuren en zich tegen het gevoerde beleid verzetten; wanneer men nadenkt, zal men moeten toegeven, dat iemand, die een vervoersbedrijf opzet, terecht

meer kans loopt met het richtinggevend en, misschien, behorende ingrijpen der Overheid in aanraking te komen, dan iemand, die een banketbakkerij begint. Bevrediging der vervoersbehoefte is nu eenmaal meer een voorwerp van overheidszorg dan van de snoeplust. Niemand, die een vervoersbedrijf exploiteert, kan zich dan ook gevrijwaard achten van zekere eisen, die de Overheid hem stellen zal, eisen, die in het algemeen vervoersbelang beëindiging zijner werkzaamheid kunnen nodig maken. Dat is het risico, dat men met het zich als ondernemer op vervoersgebied vestigen, aanvaardt.

En daarnaast een punt aangevoerd, dat m.i. in dit verband van veel belang is: de Overheid heeft in de afgelopen jaren, vanaf het begin van de opkomst van het gemotoriseerde wegvervoer, nagelaten de belanghebbenden van dit risico te doordringen. Veel van het gerucht om de in de grond noodzakelijke werkzaamheid der Commissie Vergunningen Personenvervoer vindt daarin zijn oorzaak. Het verzet van het bedrijfsleven tegen de ordenende hand van de Overheid is psychologisch wel begrijpelijk¹⁾.

Zo komen we tot de vraag: welke taak heeft de Overheid in het huidige tijdsgewricht ten aanzien van het vervoerswezen? Het is de befaamde „ordering”: de afweging en regeling der onderscheidene bij het vervoerswezen betrokken belangen — die van het volksgeheel, van vervoerders, verladere (gebruikers) en personeel — met het einddoel: het grootste nut voor allen. Ordening van het vervoerswezen heeft een intern en extern aspect. Het eerste betreft het scheppen van geordende toestanden, met het oog op de tweengenoemde belangen, binnen elke vervoerstak, het tweede omvat het toewijzen van de juiste plaats, met het oog op diezelfde belangen, aan elke vervoerstak binnen het gehele nationale vervoersapparaat. Dit laatste is de eveneens befaamde „coördinatie”.

De Wet Autovervoer Personen en de wettelijke maatregelen op het gebied van het goederenvervoer langs de weg en te water, die thans in voorbereiding zijn, betreffen het eerstgenoemde aspect der ordening en bedoelen dus binnen de vervoerstak geordende verhoudingen te scheppen. Wettelijke maatregelen met betrekking tot het tweede aspect der ordening — de coördinatie — liggen vooralsnog blijkbaar niet in de bedoeling. Het spreekt wel vanzelf, dat de beide aspecten der ordening niet los van elkaar kunnen worden gezien en van overheidszijde ziet men, o.a. blijkens herhaalde uitlatingen in de Kamerstukken, het verband tussen beide aldus, dat ordening binnen elke vervoerstak a.h.w. vanzelf geordende verhoudingen tussen de verschillende vervoerstakken zou doen ontstaan, althans dat die ordening aan het teweegbrengen van zulke geordende verhoudingen zou kunnen worden dienstbaar gemaakt. De vervoerstak, waarbinnen orde op zaken zou zijn gesteld, zou dan daardoor reeds zijn plaats binnen het vervoerswezen vinden; door de interne ordening zou iets als een harmonie van belangen tussen de onderscheidene vervoerstakken kunnen ontstaan, zonder dat de werkzaamheid der ordenende instanties uitdrukkelijk op die harmonie, dus op het tweede aspect, zou zijn gericht.

Wanneer men nu gadeslaat hetgeen van overheidszijde tot nu toe op het gebied van het wegvervoer aan ordenend werk is gedaan, dan moet men vaststellen, dat dit niet strookt met haar principiële standpunt omtrent het verband tussen interne en externe ordening, zoëven bedoeld. Veel van hetgeen tot nu toe ten aanzien van het wegvervoer is geschied, betreft niet alleen het scheppen van geordende verhoudingen daarbinnen, maar is bewust gericht

¹⁾ Er moge hier worden gewezen op een merkwaardig verschil tussen de rol der Overheid bij de ontwikkeling der zowat behandelde vervoerstakken en bij die der burgerlijke luchtvaart. Aan de laatste heeft de Nederlandse Overheid zich, zowel door de macht der feiten als door de krachtige, niet allatende drang van een sterke persoonlijkheid, van de allereerste aanvang af (reeds in de jaren twintig, toen van commercieel luchtvervoer nog nauwelijks sprake was), verkeerstechneisch en wat de bedrijfsvorm aangaat, laten gelegen liggen, met het gevolg, dat Nederland thans op een luchtvervoer kan bogen, dat voor de gehele wereld voorbeeldig is.

op het regelen van de verhouding tussen weg- en railvervoer. Dat is ook wel onvermijdelijk, want men kan vele vraagstukken van interne ordening binnen een vervoerstak niet oplossen, wanneer men niet tevens de verhouding van die vervoerstak ten aanzien van andere heeft vastgesteld. Tezamen met de interne ordening zal de externe ordening moeten worden aangevat, zowel door wetgeving als door bestuurlijke maatregelen. Het is begrijpelijk, dat in wegvervoerskringen krachtig protest wordt geuit tegen deze vermenging der interne ordening met de externe. Veel van de onrust, die daar thans heerst, van het wantrouwen, dat men koestert, vindt hierin zijn oorzaak.

Van de zijde van de particuliere wegvervoerondernemers heeft men voor zichzelf de oplossing eigenlijk al gevonden in die zin, dat men voor zich de weg als operatieterrain opeist. Daarmede is dan het externe aspect der ordening, voorzover het wegvervoer betreft, afgedaan. Daarnaast wenst men veelal de interne ordening binnen de vervoerstak te zien beperkt tot het stellen van vestigingseisen (vakbekwaamheid en credietwaardigheid). Een dergelijk buiten beschouwing laten van de openbare belangen, welke bij het vervoer, ook bij het wegvervoer zijn betrokken, moet op teleurstellingen uitloopen.

Deze beschouwingen roepen een weinig verheugend beeld op van de huidige staat van zaken met name met betrekking tot het wegvervoer: enerzijds de Overheid, die aan het particuliere initiatief niet voldoende de weg gewezen en daardoor de ontwikkeling van het particuliere bedrijf haar gang heeft laten gaan; anderzijds het bedrijfsleven, vaak overdreven in zijn eisen door gebrek aan inzicht in het karakter zijner werkzaamheid, door tegengestelde belangen organisatorisch in zichzelf verdeeld.

En middelerwijl wordt het vervoersprobleem met de dag urgenter, vragen weg- en watervervoer voorziening terwille van de daarbij betrokken volksbelangen, klemmer en meer het vraagstuk van de taak der onderscheidene vervoerstakken — rail, weg en water —. Welke zijn de voorwaarden voor een oplossing? Drieërlei:

1°. dat de Overheid de wettelijke bevoegdheden verkrijgt en een bestuurlijke instantie opbouwt, die en wettelijk en feitelijk in staat is aan het bedrijfsleven terwille van het openbaar belang de nodige leiding te geven;

2°. dat het bedrijfsleven de vorm van organisatie bereikt, waarin het ter behartiging van zijn vakbelangen de Overheid waardig, eensgezind en krachtig tegemoet kan treden;

(Beide voorwaarden staan wederkerig met elkaar in verband: krachtige overheidswerkzaamheid en krachtig georganiseerd bedrijfsleven zullen elkaar wederzijds bevorderen).

3°. dat Overheid en bedrijfsleven elkaar vinden ten nutte der openbare vervoersbelangen.

De volgorde dezer drie voorwaarden is een logische. Daarmede is geenszins gezegd, dat zij ook in de volgorde harer opsomming zouden moeten worden verwerkelijkt. Integendeel, in de huidige situatie is het waarschijnlijker, dat vervulling der eerste en tweede voorwaarde meer kans zou hebben, indien eerst in meerdere of mindere mate aan de derde zoude zijn voldaan. Hoe kan een samenwerking worden bereikt? De vraag ligt voor de hand, of de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie hiertoe het middel zou kunnen zijn. Die vraag is het voorwerp van het veelszins belangrijke boek van Mr Dr C. H. Schouten: Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie en binnenlands vervoerswezen²⁾. De schrijver beantwoordt die vraag ontkennend. Hij is van mening, dat de belangen in het vervoerswezen, waarom het hier gaat — het weg en het watervervoer — zo weinig homogeen zijn, dat er zulke krasse belangentegenstellingen bestaan en het organisatie- wezen binnen deze vervoerstakken zo gebrekkig en in

²⁾ N. Samsom N.V., 1948.

zichzelf verdeeld is, dat de grondslag voor de opbouw van een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, waarin het bedrijfsleven door zelfwerkzaamheid in de overheidstaak ten aanzien van het vervoer zou kunnen worden ingeschakeld, ontbreekt. De Overheid onthoude zich, naar zijn gevoelen, van een rechtstreekse bemoeiing met de organisatorische opbouw van dit onderdeel van het bedrijfsleven³⁾. En de schrijver besluit zijn beschouwingen met de volgende uitspraak: „daarom: het is aan de bedrijfs-genoten zelf, de organisatorische vorm te kiezen, waarmede zij de behartiging van hun groepsbelangen het meest gediend achten. De Overheid ga, voorgelicht door werkelijke vertegenwoordigers van de diverse groepen uit het bedrijfsleven, na kennisneming en afweging van de uiteenlopende standpunten, onder eigen verantwoordelijkheid de weg, die zij, in het belang van de gemeenschap, voor zich ziet. Men bedenke daarbij, dat een besliste vervoerpolitiek der Overheid de drang tot aaneensluiting bij de bedrijfs-genoten zal versterken en uitwassen; ook op organisatorisch gebied, voor goed tot het verleden zal doen behoren. Daarmede zal een toestand worden geschapen, waarin de beantwoording van de vraag, die in dit geschrift aan de orde is geweest, wellicht herziening behoeft”⁴⁾.

Het bedrijfsleven wordt onder de strenge hand der Overheid aan zijn lot overgelaten, al wordt er tenslotte met de mogelijkheid gerekend, dat deze leerschool het zal opvoeden tot een Staat, waarin samenwerking met de Overheid mogelijk is. Is dit pessimisme op zijn plaats?

Er bestaat veelal een neiging het bedrijfsleven te eenvormig te zien en zich niet voldoende rekenschap te geven, dat in de verschillende onderdelen daarvan openbaar belang en bedrijfsbelang niet in dezelfde verhouding staan. Deze neiging, de dingen te eenvormig te zien, doet zich ook gelden op het terrein der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Schouten gewaagt er van⁵⁾ met de opmerking, dat men zich niet kan onttrekken aan de indruk, dat aan de ontwerpers der diverse stelsels van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie bij de uitwerking van hun ideeën vooral de verhoudingen in de industrie voor de geest hebben gestaan. Hij trekt daaruit evenwel niet de consequentie, die hem voor pessimisme had kunnen behoeden. In het vervoerswezen is het openbare belang nu eenmaal van beslissende betekenis en deze betekenis zal vorm moeten krijgen in de bevoegdheden, die aan de Overheid ook binnen het kader der bedrijfsorganisatie op vervoersgebied zullen toekomen. Maar dat betekent géenszins, dat Overheid en bedrijfsleven op dit terrein als aan elkander vreemde machten tegenover elkaar zullen moeten blijven staan, zoals Schouten dat blijkbaar onvermijdelijk acht. Integendeel; juist de openbare belangen, die bij het vervoer in al zijn vormen zijn betrokken, maken het noodzakelijk, dat ten spoedigste een organisatorisch verband tussen beide wordt gelegd, waarbinnen zij kunnen samenwerken. Het is zeker toe te juichen, dat Minister Vos kortgeleden het initiatief heeft genomen tot de werkelijkmaking van de bedrijfsorganisatie op het gebied van het wegvervoer. De eerste ervaringen geven, het zij erkend, geen reden tot onverdeelde vreugde. Er zullen nog vele moeilijkheden moeten worden overwonnen en, al moge het enerzijds waar zijn, dat de organisatie een zekere mate van homogeniteit moet hebben bereikt, alvorens haar medewerking aan de overheidstaak kan worden toevertrouwd, anderzijds is het even waar, dat het in uitzicht stellen van zulk een taak het bereiken van een voldoende graad van homogeniteit belangrijker kan bevorderen. Ook een organisatie kan groeien met de taak, die haar wordt gesteld. Hoe krachtiger en principiëler daarbij de rol der Overheid is, hoe beter. Duidelijkheid van de zijde der Overheid omtrent hare bedoelingen, ontvankelijkheid voor de belangen van het bedrijfsleven, zullen organiserende factoren

van grote betekenis kunnen zijn en een sfeer van vertrouwen kunnen scheppen.

Zo keren deze beschouwingen tenslotte tot de Overheid terug. Inderdaad, van haar moet het uitgaan: alleen een krachtig en tevens voorzichtige, wettelijk geschraagd en gebonden vervoersbeleid kan in samenwerking met een goed georganiseerd bedrijfsleven de problemen, die binnen de woorden „Overheid en Vervoer” besloten liggen, nader tot een oplossing brengen.

's-Gravenhage.

Mr G. H. DIJKMANS VAN GUNST.

BOEKBESPREKING.

De binnenlandse groot- en kleinhandel door Dr J. G. M. Delfgaauw. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht—Brussel 1947, 123 blz., f 5,05.

Dr Delfgaauw noemt zijn geschrift een studie. Een diepgaande studie is het evenwel niet. Dit heeft enerzijds het nadeel, dat men het verband met de andere sectoren van het economische leven mist (alleen hoofdstuk III geeft daarover enige gegevens), anderzijds heeft dit het voordeel, dat het geschrift voor niet-economisch-geschoolden gemakkelijk leesbaar is. Wetenschappelijk-economische termen zijn door de schrijver zo veel mogelijk vermeden. De grote verdienste van het geschrift is de overzichtelijke wijze, waarop de literatuur, die over de groot- en kleinhandel bestaat, in een samenvattende beschouwing is bijeengebracht. Aan zulk een werk was grote behoefte. De literatuur over de binnenlandse groot- en kleinhandel is er inderdaad aanmerkelijk door verrijkt. Bij het samenstellen van het geschrift heeft de schrijver de moeilijke taak gehad om de weinig omvangrijke gegevens — in het bijzonder wat betreft de groothandel — samen te brengen en daaruit zijn conclusies te trekken. De schrijver beklagt zich daarbij over het grote gebrek aan statistische gegevens. De overigens verdienstelijke statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Stichting Economisch Instituut voor den Middenstand zijn merendeels detailstatistieken en alle tezamen geven zij geen duidelijk beeld van de structuur van de totale handel en van de veranderingen van deze structuur. Het wekt daarbij wel enige verwondering, wanneer men bemerkt, dat de schrijver bij zijn behandeling geen gebruik heeft gemaakt van de gegevens, welke zijn gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek over de distributiekosten in de groothandel, terwijl voorts wel zeer weinig aandacht werd besteed aan de vrij omvangrijke gegevens betreffende de omzetten in groot- en kleinhandel in de jaren 1937, 1938 en 1939, welke zijn verzameld door het C. B. S. en het E. I. M. Hetzelfde gebrek treft men aan bij de beschouwing over de coöperaties op het gebied van de handel, waarbij alleen rekening wordt gehouden met de gegevens tot en met het jaar 1937. De gegevens over de jaren 1938 en 1939, welke werden gepubliceerd in het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek, zijn geheel buiten beschouwing gebleven.

Over de mogelijkheid om meerdere gegevens betreffende de binnenlandse groot- en kleinhandel te verzamelen, is Dr Delfgaauw zeer pessimistisch. Onze kennis van de feitelijke structuur van de handel zal wel altijd betrekkelijk gering blijven, zo meent de schrijver, tenzij alle handel staatshandel zou worden en de Overheid zich een structuuronderzoek zou getroosten. Voorts wordt de mening naar voren gebracht, dat het zelfs de vraag is of een volledige kennis van de structuur van de handel wel zo belangrijk is, dat de enorme moeite, welke dat vastleggen van de gegevens zou vragen — gesteld al, dat het verzamelen van dergelijk materiaal mogelijk ware, hetgeen zeer twijfelachtig is —, opweegt tegen de te bereiken re-

³⁾ o.c. blz. 204.

⁴⁾ o.c. blz. 205/206.

⁵⁾ o.c. blz. 191.

sultaten. Deze pessimistische visie van Dr Delfgaauw is m. i. niet geheel gerechtvaardigd.

De vele gegevens, die in de laatste jaren over groot- en kleinhandel ter beschikking zijn gekomen, maken het mogelijk om zonder al te grote moeite een beeld van de handel samen te stellen, dat de werkelijkheid meer benadert dan tot voor enkele jaren mogelijk was. Niet alleen bij het C.B.S. en het E.I.M., doch ook bij de Economische Departementen en de bedrijfsorganisaties zijn vele belangrijke gegevens aanwezig.

De beschouwing, welke wordt gegeven over de overheids-taak ten aanzien van de handel, kan op vele punten onze bewondering niet hebben. Het eerste deel van het boek is objectief beschrijvend en op vele punten uitvoerig, terwijl het tweede gedeelte, de taak van de Overheid ten aanzien van de handel, een zeer subjectief karakter draagt en op vele punten zeer beknopt is. Dit subjectieve karakter komt wel sterk tot uiting, wanneer men leest, dat Dr Delfgaauw, wanneer hij spreekt over de bevoegdheid van de Overheid om een bepaalde branche onder de bepalingen van de Vestigingswet 1937 te doen vallen, van mening is, dat deze bevoegdheid moet worden toegejuicht, omdat op die manier het vakonderwijs in een bepaalde branche sterk door de Overheid zou worden gestimuleerd. In deze bedrijfstak, zo wordt gezegd, zou dan immers het ontbreken of onvoldoende aanwezig zijn van goed vakonderwijs bestraft worden door sluiting van de gehele bedrijfstak. Dr Delfgaauw acht het bestaan van goed vakonderwijs in een bepaalde branche dus van groter belang dan het bestaan van de branche zelf. Zijn geneesmiddel voor het ontbreken van goed vakonderwijs in een bepaalde branche, nl. het doen vallen van deze branche onder de bepalingen van de Vestigingswet 1937 zou sluiting van de gehele bedrijfstak tengevolge kunnen hebben. Een geneesmiddel dus, dat de patiënt op de duur zou kunnen doen overlijden en dat derhalve weinig aanbevelenswaardig is; bovendien zal door de *bestaande* ondernemingen de sluiting niet ernstig worden betreurd, zodat van stimulering wel niet veel terecht zal komen.

Anderzijds wordt evenwel naar voren gebracht, dat de secundaire functie van de handel tussen producenten onderling en tussen producenten en consumenten met zich brengt, dat het overheidsingrijpen ten aanzien van de door de handel te voeren artikelen betrekkelijk klein kan zijn en dat vele maatregelen van de Overheid ter regeling van de productie, in- en uitvoer en consumptie voldoende zijn, zodat de binnenlandse handel buiten de regeling kan blijven.

Ten aanzien van het verschaffen van gegevens door de groothandel aan de Overheid slaakt de schrijver een noodkreet: „Iedere onderzoeker weet, dat het verkrijgen van een behoorlijk inzicht in de structuur, de omzetten, het aantal werkkrachten enz. van de groothandel onmogelijk is. En toch zijn deze gegevens soms nodig voor de Overheid om haar inzicht in het totale economische leven te verdiepen, zonder dat zij direct de groothandel „aan banden” wil of zal leggen. De groothandel moet tenslotte begrijpen, dat hij een onderdeel van ons economisch leven uitmaakt en daardoor wel eens verplicht kan zijn de Overheid bij haar bovenmenselijke taak behulpzaam te zijn. Het lijkt mij toe, dat dwingende maatregelen van de Overheid tot het verkrijgen van deze gegevens niet geschuwd behoef te worden, hoewel vrijwillige medewerking te prefereren ware”.

Deze noodkreet kan slechts ten dele juist worden geacht. Inderdaad is de bereidheid om aan de Overheid gegevens te verschaffen bij de groothandel vele malen niet groot. Daarbij moet evenwel niet over het hoofd worden gezien, dat het verschaffen van gegevens door de groothandel in vrijwel alle gevallen veel meer moeite meebrengt dan bij de ondernemingen op het gebied van de industrie of in de detailhandel. Hier komt het dynamische karakter

van de handel wel het sterkst tot uiting. En speelt ook het gebrek aan coördinatie bij het verzamelen van gegevens op het gebied van de handel niet een belangrijke rol?

Over de bedrijfsorganisaties wordt in het geschrift niet gesproken, aangezien dit onderwerp buiten het kader van de opzet valt. Ware dit wel het geval geweest, dan zou de schrijver misschien tot een andere oplossing zijn gekomen om het verschaffen van gegevens door de groothandel te verbeteren, dan enkel een noodkreet tot eventueel overheidsingrijpen.

Uit het geschrift van Dr Delfgaauw blijkt wederom duidelijk, dat de kennis van de structuur van de binnenlandse groot- en kleinhandel tot nu toe — in vergelijking met andere sectoren van het economische leven — vrij gebrekkig is.

's-Gravenhage.

• A. A. C. REEDIJK.

AANTEKENING.

DOLLARS OF STERLING VOOR EUROPA?

Op een der bijeenkomsten van de „Council of the Organisation for European Economic Cooperation” te Parijs is bijzondere aandacht besteed aan mogelijke verbetering van de financiering van de handel tussen de Marshall-landen, daar betalingsmoeilijkheden vaak een belemmering vormen voor de internationale handel en daarmee voor een volledig gebruik van de productieve krachten. De voorstellen tot verbetering van deze financiering kunnen in twee groepen verdeeld.

De eerste groep wilde trachten de bestaande clearingmechanisme te verbeteren door instelling van een dollarreserve, waardoor het voor een land, dat vorderingen heeft in de één of andere valuta, mogelijk zou worden, deze om te zetten in die valuta, welke het nodig heeft.

Een eerste bezwaar ligt echter in de moeilijkheid, waar deze dollars vandaan zouden moeten komen. De dollarreserves in Europa zijn te gering; voor het tweede kwartaal van 1948 zijn voor dit doel door het E.R.P. geen dollars beschikbaar gesteld; de dollarbedragen, die zouden kunnen worden verkregen door eventuele aankoop van goederen in Europa onder het Marshall-plan zullen te gering in omvang zijn. De dollars zouden ook kunnen worden gefinancierd door het International Monetary Fund, doch het Fonds meent, dat de dollarvoorraden onaangetast moeten worden gelaten teneinde te kunnen worden aangewend, als de Marshall-hulp is beëindigd. Een tweede bezwaar wordt van Engelse zijde naar voren gebracht. Het gevolg van de instelling van een dollarreserve in het Europese clearingmechanisme kan zijn, dat, gezien de schaarste aan dollars, ieder land zou trachten, dollars te verwerven en dit te doen, meer dan door de export uit te breiden, door beperking van de import.

Daarom werd van deze zijde een andere mogelijkheid tot verbetering van de betalingspositie voorgesteld, nl. door de Europese landen onderling een grotere credietmarge toe te staan voor de betaling van essentiële goederen, uitgaande van de gedachte, dat de export van essentiële goederen van het ene Marshall-land naar het andere niet mag worden belemmerd door betalingsmoeilijkheden. Heeft een land grote vorderingen op een ander land, dan zou het eerste land niet mogen weigeren goederen te importeren uit het tweede land, al zouden die goederen minder essentieel zijn. Aan de O.E.E.C. zou moeten worden opgedragen uit te maken, welke goederen wel en niet essentieel zijn, en wanneer een land wel en niet zekere importen mag weigeren. Hierdoor zou de handel tussen de Marshall-landen worden bevorderd.

De Engelse opvatting is nu — vgl. „The Banker” van deze maand — dat het Engelse pond zeer geschikt zou zijn om, als betalingsmiddel tussen deze landen te dienen en wel in de eerste plaats, omdat er geen ander betaalmiddel is. Goud- en dollarreserves zijn praktisch verbruikt.

Het pond moge in sommige landen (België bijv.) overvloedig zijn, in vele landen begint het pond schaars te worden, en daarmee meer begerenswaard. In de tweede plaats heeft het pond jarenlang dienst gedaan als internationaal betaalmiddel. Het mechanisme is daardoor nog intact. Het enige, wat zou moeten gebeuren, is dat het pond tussen de Europese landen weer inwisselbaar wordt gesteld.

In dat geval zou het pond sterk moeten staan tegenover de Europese valuta's. De mogelijkheid van een terugkeer van het pond als inter-Europees betaalmiddel valt en staat dan ook met de ontwikkeling van de Engelse betalingsbalans. De betalingsbalans echter vormt juist het meest kwetsbare punt van de Engelse economie. Maar tegenover de Europese betaalmiddelen staat het pond geenszins zo zwak. Vergeleken met de eerste vier maanden van 1947 bedroeg de handel van Engeland met de Marshall-landen gedurende dezelfde periode in 1948 44 pCt meer, terwijl de handel van andere landen afnam; het voordelig saldo van de zichtbare handelsbalans in deze periode bedroeg £ 9 mln, een bedrag, dat nog aanzienlijk hoger zou zijn, als de handel van het hele sterlinggebied met deze landen zou worden beschouwd. Echter, niet alleen de ontwikkeling van dit deel der handelsbalans is van belang voor de stabiliteit van het pond tegenover de Europese valuta's. De grote prijsstijging van grondstoffen heeft het tekort op de betalingsbalans voor de eerste vijf maanden van 1948 op jaarbasis op £ 384 mln gebracht, terwijl de schatting £ 272 mln bedroeg. Dat betekent, dat de reserves, als zij in dezelfde mate worden aangesproken als nu, ongeveer begin 1949 zullen zijn verbruikt. Dan zou een importbeperking plaats moeten vinden, tenzij een grote stijging der export het vergrote tekort op de betalingsbalans zou kunnen opvangen. Een eventuele importbeperking echter zal niet zonder invloed blijven op de omvang van de industriële productie en daarmee op de export.

De positie van het pond zou dan ook tegenover de Europese valuta's geenszins zo sterk zijn als wel wordt voorgesteld. Deze mogelijke ontwikkeling, met daarnaast de recente berichten, waarin wordt gesproken over de mogelijkheid van het beschikbaarstellen van dollars in het kader van het E.R.P. voor uitbreiding van de inter-Europese handel, doet de kansen voor de terugkeer van het pond als inter-Europees betaalmiddel dan ook sterk dalen.

INTERNATIONALE NOTITIES.

JOEGOSLAVIË'S VIJFJARENPLAN.

Het vijfjarenplan van Joegoslavië, thans gedurende 15 maanden in werking, beoogt een snelle industrialisatie, waarnaast aan de landbouw betrekkelijk weinig aandacht wordt besteed. Gedurende de vijf jaren zal meer dan 115 mld dinar in de industrie worden geïnvesteerd; voor de landbouw is slechts 19,4 mld dinar uitgetrokken. Het doel is een aanzienlijke verhoging van de productie van steenkolen en metalen, de electricatie van het land door middel van een reeks krachtstations, een gemoderniseerd systeem van communicaties en een groot aantal nieuwe industrieën.

Van officiële zijde, aldus „The Economist” van 10 dezer, is toegegeven, dat dit plan nogal ambitieus is — 70 pCt van de totale bevolking leeft en werkt in de agrarische sector —, maar daarbij werd tevens gezegd, dat het te verwachten is, mits de bevolking zich een uiterste krachtsinspanning getroost.

Buitenlandse bezoekers, aldus het blad, zien onmiddellijk, welke enorme moeilijkheden bij de industrialisatie moeten worden overwonnen. Er is bijv. een grote schaarste aan geschoolde krachten in alle sectoren van Overheid en bedrijfsleven. Ongetwijfeld wordt er hard gewerkt; de scholing van specialisten op alle mogelijke gebieden is in

volle gang; verhoging der productie wordt nagestreefd door het geven van beloning naar prestatie, privileges, prijzen en extra-rantsoenen; vrijwillige arbeid aan aanleg van wegen, bouw van huizen en scholen wordt door propaganda aangemoedigd. Nieuwe gebouwen rijzen dan ook overal uit de grond.

Het volgende stadium is echter het vullen dezer gebouwen met machinerieën en andere installaties. Deze moeten grotendeels worden geïmporteerd, zowel uit West- als uit Oost-Europa. Dit betekent een critieke fase: slaagt men er niet in, de benodigde grondstoffen en kapitaalgoederen te verkrijgen, hetzij doordat de export (minerale, hout en voedingsmiddelen) tekort schiet, hetzij als gevolg van de huidige wrijving met de Cominform, dan is het vijfjarenplan tot mislukking gedoemd.

DE AMERIKAANSE EXPORT EN HET E.R.P.

Wat betreft de omvang van de Amerikaanse export (in dollars uitgedrukt) zal er tussen de situatie in 1947 en die gedurende het eerste E.R.P.-jaar 1 April 1948 t/m 31 Maart 1949 niet veel verschil bestaan. Uit de volgende tabel, ontleend aan de „Survey of Current Business” van Mei jl., blijkt, dat de door de Amerikaanse Regering aan het buitenland te verlenen hulp in het eerste E.R.P.-jaar ca. \$ 1 mld hoger zal liggen dan in 1947; deze stijging zal grotendeels worden gecompenseerd door de vermindering van het bedrag aan dollars, beschikbaar gesteld door de Internationale Bank en het Internationale Monetaire Fonds.

Transacties der Verenigde Staten met E.R.P.-landen, 1947 en prognose 1 April 1948 t/m 31 Maart 1949

(in \$ mld)

	1947	1 April 1948 t/m 31 Maart 1949
Dollarhulp ¹⁾ der Amerikaanse Regering:		
1. E.R.P.	—	4,5 ¹⁾
2. Uit anderen hoofde	4,7	1,2
3. Particulier Amerikaans kapitaal (netto)	0,1	0,1
4. Totaal (1+2+3)	4,8	5,8
5. Internationale Bank en I.M.F.	0,7	0,1
6. Totaal (4+5)	5,5	5,9
7. Dekking deficit met Verenigde Staten	5,2	4,2
8. Beschikbaar voor handel met andere landen (6—7)	0,3	1,7
9. Benutting, door E.R.P.-landen, van eigen dollaractiva en goud ²⁾	1,9	—

¹⁾ Autorisatie ad \$ 5,3 mld minus administratiekosten en verplichtingen tot toekomstige levering.

²⁾ Excl. goudverkoppen buiten de Verenigde Staten.

De cijfers illustreren de verwachting, dat het deficit der E.R.P.-landen t.o.v. de Verenigde Staten zal dalen, vnl. als gevolg van enerzijds het wegvallen van aankopen van militaire en surplusgoederen, anderzijds een toeneming van de Amerikaanse importen met \$ 200 mln. Ook het dienstenverkeer zal voor de E.R.P.-landen een minder groot deficit opleveren. De Amerikaanse export naar de E.R.P.-landen zal ongeveer even groot zijn als in 1947.

Voor aankopen in andere landen dan de Verenigde Staten zullen de E.R.P.-landen minder dollars beschikbaar hebben dan in 1947, vnl. als gevolg van de uitputting der goud- en dollarreserves. De betrokken andere landen zullen daarom wellicht gedwongen zijn hun dollarimporten te beperken. Van belang is in dit verband, dat is voorgesteld het credietpotentieel van de Export-Import Bank te vergroten; de Internationale Bank heeft verschillende leningen aan Zuid-Amerikaanse landen in overweging. Vóór 31 Maart 1949 zal echter slechts een betrekkelijk

gering bedrag aan dollars uit dezen hoofde beschikbaar kunnen komen.

MEDEDELING.

VERGADERING VAN DE CENTRALE RIJNVAART COMMISSIE.

Verslag van het Secretariaat.

De Centrale Rijnvaart Commissie is op 30 Juni en 1 Juli 1948 bijeengekomen. Over de aldaar behandelde vraagstukken, welke voor degenen, die de Rijn bevaren, van belang zijn, is het volgende te vermelden.

De besprekingen waren hoofdzakelijk gewijd aan vraagstukken betreffende de verbetering van de Boven-Rijn tussen Strasbourg en Istein, alsmede het voorstel tot gedeeltelijke aanleg van het Grand Canal d'Alsace. Hier waren wijzigingen aan de orde van de besluiten, terzake in 1922 en 1925 genomen.

Een eerste wijziging betrof de methode om het bed van de rivier vast te leggen door toepassing van grondkribben. Indien met een te maken proefvlak goede resultaten worden verkregen, zal het rivierbed voortaan worden vastgelegd door het aanbrengen van een doorgaande bekleding, met zware stenen.

Wat betreft het Grand Canal, besloot de Commissie, dat, in afwijking van hetgeen in 1922 is overeengekomen, de maximum stroomsnelheid in het toeleidingskanaal van de sluis bij Kembs kan worden gebracht op 0.90 m per seconde.

Aangaande de te Ottmarsheim en Fessenheim geprojecteerde nieuwe sluiscomplexen werden wijzigingen aangebracht in de besluiten van 1925: er werd besloten twee naast elkaar gelegen sluisen te bouwen, beide met afmetingen 185 m lengte bij resp. 23 en 12 m breedte. De tijdsduur van het schutten in de kleine sluis zal aanmerkelijk korter zijn dan die van de sluis van Kembs. De benedenstrooms van Ottmarsheim en Fessenheim geprojecteerde wachtplaatsen zullen ten minste 100 m breed zijn bij een lengte van 600 m, doch er zal geen zwaai kom in het midden van het kanaal pand aangebracht worden als aanvaardbaar voorgesteld.

Er werd bovendien vastgesteld, dat de plannen van herbouw der bruggen bij Mainz en over de Lek bij Vianen uit een oogpunt van scheepvaart geen bezwaren ontmoetten. Het voorstel, dat betrekking heeft op de brug bij Mainz, is een verbetering op datgene, wat in 1946 was goedgekeurd. De brug bij Vianen wordt herbouwd overeenkomstig het oorspronkelijke ontwerp.

De Commissie was het er over eens, dat de regeling der vergunningen voor het verkeer der schippers op de Duitse Rijn aanmerkelijk is verbeterd; zij beveelt echter de autoriteiten der zones opnieuw aan om eveneens grotere faciliteiten te verlenen aan de agenten en directeurs der scheepvaartmaatschappijen.

Voor wat betreft het politiereglement heeft de Commissie kennis genomen van het vaststellen van een nieuwe vlag, te tonen om kenbaar te maken, dat de politie aan boord wil komen, en die voorlopig, met ingang van 1 Augustus, in de drie bezettingszones de bij art. 104 van het politiereglement vastgestelde Duitse vlag zal vervangen. Te dezer zake zal een kennisgeving aan de scheepvaart worden gepubliceerd. Verder is door de autoriteiten van de drie bezettingszones een comité in het leven geroepen, hetwelk ten doel heeft overeenstemming te brengen in de wijze van toepassing der verordeningen der politie te water in Duitsland, zoals reeds eerder in de Centrale Rijnvaart Commissie bepleit.

Het Comité, dat zich bezighoudt met de vraagstukken der sociale voorzieningen voor de Rijnschippers, werd uitgenodigd zijn studies voort te zetten in nauwe samenwerking met de activiteit op dit gebied van het Internationaal Arbeids Bureau te Genève.

In haar hoedanigheid van Rechtsbank in tweede en laatste instantie heeft de Centrale Rijnvaart Commissie vonnis gewezen in zes civiele rechtszaken.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt bleef in de afgelopen week ondanks een naar schatting matige terugvloeiing van bankbiljetten naar de banken zeer krap. Augustus en Septemberpapier werd tijdelijk zelfs tegen $1\frac{9}{16}$ pCt aangeboden, terwijl beperkte bedragen aan langer lopende promessen tegen ditzelfde hoge niveau werden verhandeld. Aan het einde der week trad een lichte verruiming in, waardoor het marktdisconto voor alle termijnen van schatkistpromessen zich uniform op $1\frac{1}{2}$ pCt stelde. Callgeld bleef gedurende de gehele week op $1\frac{1}{2}$ pCt gevraagd.

Deze spanningen op de geldmarkt betekenen in feite het thans duidelijk aan de dag treden van oorzaken, welke reeds geruimen tijd werken. Gedurende het gehele tweede kwartaal van 1948 hebben nl. de ontvangsten van het Rijk uit diverse bronnen, waarvan naast de normale belastingbetalingen de inning der bijzondere heffingen, de inschrijving op investeringscertificaten, en het aan de Schatkist toekomende guldsprovenu van de Marshall-hulp en van resterende buitenlandse credieten kunnen worden genoemd, de uitbetalingen in niet onbelangrijke mate overtroffen.

Door het niet weder verlengen van aflopend schatkistpapier konden de banken dit verschil opvangen, waardoor de vlottende schuld van het Rijk in de betrokken periode met f 600 miljoen daalde. Daar echter in de lopende maand zeer weinig papier vervalt, doet de genoemde tendentie zich in verscherpte mate gevoelen.

De aandelenmarkt had ook in de afgelopen week het kleurloze aanzien, dat haar reeds zo lange tijd kenmerkt. Enerzijds en baissfactoren, welke beide aanwezig zijn, enerzijds in de vorm van gunstige jaarverslagen, anderzijds in internationale spanningen en binnenlandse fiscale aanspraken, houden elkaar nagenoeg in evenwicht. Op de achtergrond van dit alles staat de kans op een geringer begrotingstekort, dat overgecompenseerd wordt door binnenlandse geldonttrekkingen als gevolg van Amerikaanse hulpverlening, waardoor de afzet- en winstmogelijkheden in het binnenland zullen kunnen verminderen, terwijl eveneens als gevolg van Amerikaanse hulpverlening met verscherpte buitenlandse concurrentie moet worden gerekend. Op enigszins langere termijn bezien lijkt het perspectief voor de aandelenmarkt dan ook niet zo gunstig. De obligatiemarkt handhaafde zich op het peil van de voorgaande week, ook voor die leningen, welke niet van belastingfaciliteiten profiteren, zoals de 3 pCt investeringscertificaten en de pandbrieven.

9 Juli '48 16 Juli '48

A.K.U.	166 $\frac{1}{4}$	169 $\frac{3}{4}$
v. Berkel's Patent	122 $\frac{1}{2}$	122
Lever Bros. Unilever C. v. A.	299 $\frac{1}{2}$	299 $\frac{1}{2}$
Philips G. b. v. A.	259 $\frac{1}{2}$	258 $\frac{1}{2}$
Koninklijke Petroleum	339 $\frac{3}{4}$	342 $\frac{1}{4}$
H.A.L.	202 $\frac{1}{2}$	196
N.S.U.	189 $\frac{1}{4}$	185 L
H.V.A.	223	223 $\frac{1}{2}$ GB
Deli Mij. C. v. A.	157 $\frac{3}{4}$	156 $\frac{1}{4}$
Amsterdam Rubber	166 GB	164 $\frac{1}{2}$

STATISTIEKEN.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Metaal-voorraad	Buitenl. wissels	Disconto's en voor-schotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
23 Juni 1948	5.661,2	116,2	192,0	47,5	4.064,1	1.334,3
30 Juni 1948	5.659,4	117,3	248,2	47,5	4.221,0	1.245,8
7 Juli 1948	5.659,4	129,7	238,0	47,5	4.154,5	1.420,9

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 19 Juli 1948

		Activa.	
Wissels, promessen en schuldbriefen in disconto	{	Hoofdbank f	—
		Bijbank	—
		Agentsch.	10.000,—
			f 10.000,—
Wissels, schatkistpapier en schuldbriefen, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 ¹⁾ art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)			—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.800.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	{	Hoofdbank f	163.490.846,21 ²⁾
		Bijbank	2.422.750,59
		Agentsch.	7.307.397,16
			f 173.220.993,96
Op effecten, enz.			f 172.657.457,29 ³⁾
Op goederen en celen			563.536,67
			f 173.220.993,96 ⁴⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)			—
Boekvoordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal		f	481.702.591,66
Zilveren munt, enz.			535.927,79
			f 482.238.519,45
Papier op het buitenland		f	315.846.400,—
Tegoed bij correspondenten in het buitenland			139.864.370,62
Buitenlandse betaal-middelen			5.773.050,04
			f 461.483.820,66
Belegging van kapitaal, reserves en pensioen-fonds			106.245.665,33
Gebouwen en inventaris			2.500.000,—
Diverse rekeningen			220.697.613,84
			f 4.746.396.613,24
		Passiva.	
Kapitaal		f	20.000.000,—
Reservefonds			12.759.703,05
Bijzondere reserves			54.447.566,03
Pensioenfond			19.915.836,35
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)			118.766.855,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)			2.958.799.905,—
Bankassigaties in omloop			111.848,93
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist		f	794.689.450,77
Geblokkeerde saldo's van banken			39.505.916,17
Geblokkeerde saldo's van anderen			21.842.247,06
Vrije saldo's			513.100.324,99
			f 1.369.137.938,99
Diverse rekeningen			192.456.959,89
			f 4.746.396.613,24

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen ..... f —
²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .., 36.894.550,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 145.803.943,50

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	52,4
23 Juni '48	0,2	1.299,2	1.300	1.249,8	20,1
30 Juni '48	0,2	1.299,2	1.300	1.252,2	48,0
7 Juli '48	0,2	1.299,2	1.300	1.261,4	38,8

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
23 Juni '48	0,8	338,8	23,3	20,9	416,2	13,6	312,8
30 Juni '48	0,7	351,7	17,8	32,1	432,1	14,5	325,4
7 Juli '48	0,7	347,7	22,0	20,2	411,2	9,6	309,3

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
7 Juni '48	482.744	328.940	158.037	1	149.440
14 " '48	482.446	338.062	145.814	1	146.374
21 " '48	482.260	321.995	164.189	10	145.075
28 " '48	482.131	318.167	149.260	10	150.156
5 Juli '48	482.162	315.820	145.392	10	151.270
12 " '48	482.195	310.970	139.836	10	151.757
19 " '48	482.238	315.846	145.637	10	173.221

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldo van banken	Geblokkeerde saldo van anderen	Vrije saldo
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
7 Juni '48	2.943.010	736.536	51.903	25.598	578.198
14 " '48	2.924.460	769.017	77.377	25.654	514.171
21 " '48	2.909.438	761.640	97.996	29.003	506.454
28 " '48	2.960.501	741.422	56.898	23.610	505.384
5 Juli '48	2.991.443	719.554	44.719	22.297	505.168
12 " '48	2.961.945	819.628	27.871	22.006	463.538
19 " '48	2.958.800	794.689	39.506	-21.842	513.100

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
3 Juni 1948	27.116	11.728	7.380	882	306	52.626
10 " 1948	27.158	11.571	8.774	838	314	51.706
17 " 1948	27.237	11.942	8.682	643	332	51.031
24 " 1948	27.240	12.099	8.489	598	335	51.041
1 Juli 1948	27.805	11.663	8.781	998	316	52.606
8 " 1948	27.820	11.483	9.641	783	292	52.581

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldo		Besluitwet van Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	7	4.482	614
3 Juni 1948	637	167.575	79.022	1	6.461	483
10 " 1948	637	167.966	78.889	6	6.837	493
17 " 1948	637	167.494	78.301	4	6.889	482
24 " 1948	637	167.313	78.365	4	6.755	482
1 Juli 1948	637	170.323	80.290	2	7.298	482
8 " 1948	636	170.775	80.863	6	7.045	481

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.
³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
17 Juni 1948	52.817	237.750	125.042	121.900	426.000
24 Juni 1948	52.817	241.628	125.042	122.800	426.000
1 Juli 1948	52.817	240.596	125.042	126.100	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
17 Juni 1948	788.702	222.477	722	220.595
24 Juni 1948	790.639	216.764	738	214.681
1 Juli 1948	825.574	201.263	798	199.109

ZWEEDSE RIJKS BANK.

(Voornaamste-posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
22 Juni 1948	189	120	2.964	300	95	—	182
30 Juni 1948	188	119	3.065	300	111	—	182
7 Juli 1948	186	118	2.990	300	91	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				45 dagen	Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			Totaal			
		Totaal	Staat	Banken				
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7	
22 Juni 1948	2.710	823	595	135	115	243	5	
30 Juni 1948	2.824	865	732	44	125	241	6	
7 Juli 1948	2.707	878	658	137	128	236	6	

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
17 Juni 1948	22.241	21.623	263	20.749
24 Juni 1948	22.261	21.642	271	21.010
1 Juli 1948	22.258	21.642	256	21.366

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
17 Juni 1948	23.689	19.862	984	17.999
24 Juni 1948	23.669	20.098	1.863	17.408
1 Juli 1948	23.752	20.176	1.928	17.389

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Werklozen ²⁾	Wachtgelders ³⁾ (raming)
30 Juni 1945	112.622	201.400
29 Juni 1946	45.953	7.800
30 Juni 1947	19.700	1.800
31 Juli 1947	18.800	1.300
31 Aug. 1947	20.200	1.200
30 Sept. 1947	21.600	900
31 Oct. 1947	22.400	1.000
29 Nov. 1947	22.600	1.200
31 Dec. 1947	30.800 ⁴⁾	1.400
31 Jan. 1948	36.700 ⁴⁾	2.600
28 Febr. 1948	36.000	3.400
31 Maart 1948	26.800	1.700
30 April 1948	26.400	1.800
31 Mei 1948	22.400	1.600

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.²⁾ Gegevens van de arbeidsbureaux.³⁾ Bovendien 600 vorst- en hoogwaterwerklozen uit het vrije bedrijf.⁴⁾ Bovendien 4.200 vorst- en hoogwaterwerklozen uit het vrije bedrijf.WERKLOOSHEID IN BELGIË ¹⁾.

Maand	Geheel werkloos	Gedeeltelijk en toevallig werkloos
Februari 1947	43.786	87.193
Maart	42.991	50.658
April	32.449	18.705
Mei	28.872	16.297
Juni	26.465	19.794
Juli	28.543	26.361
Augustus	27.891	20.846
September	29.963	15.513
October	30.913	16.829
November	39.984	21.124
December	57.079	40.192
Januari 1948	68.328	36.962
Februari	71.854	63.870

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Juli 1948	30 Juni 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 814.390.910,50	f 736.949.357,86
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	462.777,10	395.081,66
Kasvorderingen wegens dietverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	684.448.547,01	670.082.760,87
Voorschotten op ultimo Mei 1948 a. d. gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	51.868.142,48	51.868.142,48
Vorderingen in rekening-courant op Nederlands-Indië	1037.882.232,26	1025.218.661,71
Suriname	31.367.706,97	31.267.706,97
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	11.892.650,91	23.752.052,37
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	234.511.929,62	234.536.094,25

Verplichtingen	7 Juli 1948	30 Juni 1948
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1500.733.100,—	f 1505.173.100,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1800.000.000,—	1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.240,1 m/m v.o. garantie Bretton Woods f 804 mill.	5436.100.000,—	5433.900.000,—
Daggeldeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	146.020.568,—	145.208.942,50
Schuld op ultimo Mei 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	1.985.823,16	1.985.823,16
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	831.430.481,—	806.336.522,20
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks-Schatkist	2678.830.676,25	2710.002.742,75

KAPITAALBEWEGING VAN NEDERLAND NAAR DE VERENIGDE STATEN SINDS BEGIN 1935 ¹⁾.

(in miljoenen dollars).

Gedurende	Vermeerdering Ned. banksaldi in de V. S.	Vermindering Am. banksaldi in Nederland	Saldo Ned. aankopen van niet Amerik. effecten in bezit v. d. V. S.	Saldo Ned. aankopen van Amer. effecten	Saldo stijging v. Nederl. saldi bij „brokers“ in de „Ver. Staten	Netto Ned. kap. beweging naar de V. S. (totaal)
1935	55,7	— 0,4	7,4	50,5	1,3	114,5
1936	10,2	— 2,9	3,0	107,1	—	115,2
1937	10,4	— 1,1	10,8	56,2	5,9	82,2
1938	11,6	— 1,2	6,1	1,7	1,6	16,7
1939	103,0	— 18,5	2,1	15,6	2,5	141,7
1940	— 30,6	— 4,8	1,6	5,5	4,1	— 14,7
1941	0,7	— 0,1	0,5	3,5	—	8,8
1942	9,0	0,5	0,1	0,2	—	9,6
1943	6,7	0,2	1,4	3,0	—	13,7
1944	16,4	0,0	0,6	— 0,9	—	18,5
1945	71,9	— 39,0	— 0,6	— 5,5	—	33,3
1946	— 56,8	— 114,6	— 7,0	— 26,5	—	— 213,3
1947	— 81,4	101,8	— 29,9	— 98,3	— 4,8	— 112,6
Totaal:	126,8	— 30,5	— 3,9	108,7	12,7	213,8

¹⁾ Bewerkt naar de statistieken in het „Federal Reserve Bulletin“. Een — teken betekent een tegengestelde beweging aan die der in de hoofden van de kolommen vermeld. Daar de beginstand per begin 1935 niet bekend is, stellen de cijfers alleen een beweging en geen stand op een bepaalde datum voor.

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
(in miljoenen guldens).

Actief data	28-6-'48	5-7-'48	12-7-'48	19-7-'48	Passief data	28-6-'48	5-7-'48	12-7-'48	19-7-'48
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal	20,0	20,0	20,0	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven door de Bank gekocht	—	—	—	—	Reservefonds	12,8	12,8	12,8	12,8
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.800,0	1.800,0	1.800,0	1.800,0	Bijzondere reserves	54,4	54,5	54,5	54,4
Belingen	150,2 ²⁾	151,3 ²⁾	151,8 ²⁾	173,2 ²⁾	Pensioenfonds	20,0	19,9	19,9	20,0
Voorschotten aan het Rijk Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	120,0	119,5	119,3	118,8
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	481,7	481,7	481,7	481,7	Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.960,5	2.991,4	2.962,0	2.958,8
Zilveren munt, enz.	0,4	0,5	0,5	0,5	Bankassignaties in omloop	0,1	0,2	0,2	0,1
Papier op het buitenland	318,2	315,8	311,0	315,9	Rekening-courant saldo's: 's Rijks Schatkist	741,4	719,6	819,6	794,7
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	143,6	139,6	134,1	139,9	Geblokkeerde saldo's van banken	56,9	44,7	27,9	39,5
Buitenl. betaalmiddelen	5,6	5,8	5,7	5,8	Geblokkeerde saldo's van anderen	23,6	22,3	22,0	21,8
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	105,8	106,1	106,1	106,2	Vrije saldo's	506,4	50,25	463,5	513,1
Gebouwen en inventaris	2,5	2,5	2,5	2,5	Diverse rekeningen	212,8	215,2	191,7	192,4
Diverse rekeningen	220,9	222,0	220,0	220,7					
	4.728,9	4.725,3	4.713,4	4.746,4		4.728,9	4.725,3	4.713,4	4.746,4
¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	Circulatie, der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten	145,7	146,5	145,9	145,8
²⁾ Waarvan aan Ned.-Indië (Wet van 15-3-'33 Staatsblad no. 99)	39,5	39,5	36,9	36,9					

Kon. Ned. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants — Schiedam

Groothandel

Algem. Weekblad, gewijd aan de belangen van binnen- en buitenlandse groothandel, waarin opgenomen de mededelingen van de bedrijfsgroep Groothandel

Abonnementsprijs f 15,— per jaar, buitenland f 17,— per jaar. — Giro 5858

Hoofdredacteur: W. G. N. de Keizer, met geregelde medewerking van: Prof. Dr. O. Bakker, Dr. J. Buter, J. M. Fentener van Vlissingen, Mr. G. M. Greup, Mr. G. A. Hungerink, Mr. G. E. Kruseman, Jhr. Mr. E. van Lennep, Mr. W. F. Lichtenauer, Drs. C. A. A. van Lutervelt, E. J. Muller, Dr. H. J. W. van der Poel, Jhr. Mr. H. A. Quarles van Ufford, Mr. Luc Schenderling, Dr. Mr. J. A. M. van Staay

Uitgave: H. A. M. Roelants
Schiedam — Tel. 69300

AMSTERDAMSCH E BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 30 JUNI 1948

ACTIEF

Kassa, Kassiers en Daggeldleningen	f 31.220.464,13
Nederlands schatkistpapier	871.862.000,00
Ander overheidspapier	14.013.500,00
Wissels	1.292.929,68
Bankiers in binnen en buitenland	44.588.644,13
Effecten en syndicaten	4.935.793,68
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	22.408.401,21
Debiteuren	179.287.210,60
Deelnemingen	16.402.592,32
Gebouwen	6.536.633,50
	<u>f 1.192.548.169,25</u>

PASSIEF

Kapitaal	f 70.010.000,00
Reserve	32.500.000,00
Bouwreserve	4.000.000,00
Deposito's op termijn	81.568.043,13
Crediteuren	968.472.267,77
Door derden geaccepteerd	8.598.130,87
Overlopende saldi en andere rekeningen	27.399.727,48
	<u>f 1.192.548.169,25</u>

Beschikbare krachten

JURISTE,

met langjarige kantooreervaring, bekend met steno en typen, wenst van werkring te veranderen (lieft te 's-Gravenhage). Is gewend met personeel om te gaan. Br. onder no. ESB 1238 Bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Gevorderd doctoraal-student

in de economie zoekt werkring bij een grote bank-instelling. Br. onder no. ESB 1239, bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Coöperatieve Vereniging U.A.
„CENTRALE DER NEDERLANDSE
VERBRUKSCOOPERATIES”

Te vervullen zal weldra zijn de functie van

ADJUNCT-DIRECTEUR

wiens taak hoofdzakelijk zal bestaan uit de leiding der technische zaken onzer verschillende, al dan niet onder een eigen fabrieksdirecteur werkende, industriële en handelsbedrijven, de zorg over gebouwen, terreinen, transportorganisatie; het is niet uitgesloten, dat alle of sommige arbeidszaken aanstonds of later aan deze functie zullen worden toegevoegd.

De instelling van deze functie houdt mede verband met het bereiken in 1950 van de pensioenleeftijd door de Directeur die thans de leiding van bovengenoemde zaken voert.

Zij, die zich door opleiding en ervaring bekwaam achten en zich aangetrokken voelen tot deze functie in de coöperatieve beweging, worden uitgenodigd hun uitvoerige sollicitaties met vermelding van salarismensen te zenden aan de DIRECTIE van NEDERLANDSE VERBRUKSCOOPERATIES, Postbus 6008 te Rotterdam-West, vóór 1 Sept. a.s.

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Maakt gebruik van de rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties die deze annonces tengevolge hebben is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen groote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

N.V. BRONSWERK

AMERSFOORT

AMSTERDAM

ROTTERDAM

Afd. Pijpleidingen

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. Warmtetechniek

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. Luchttechniek

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. Koeltechniek

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. Electrotechniek

V/H HUYGEN & WESSEL

Land- en Scheepsinstallaties

N.V. A.T.O. VAN GEND & LOOS

expedieert van huis tot huis

VAN DORP NAAR STAD - VAN LAND NAAR LAND

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangelegende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).